

Салігорск — самы малады ў сям'і беларускіх гарадоў. У 2008 годзе яму споўнілася 50 гадоў. Горад называюць шахцёрскай сталіцай: практычна кожны яго жыхар звязаны са здабычай калійнай руды і яе перапрацоўкай.

Для насельніцтва кожнай краіны, у тым ліку і Расіі, уступленне ў СГА спачатку носіць прыемны характар. Але потым, у выпадку неспрыяльных абставін, могуць саспець горкія ягадкі...

Падзімні пасеў гародніны мае сваіх прыхільнікаў і праціўнікаў. Ці заўсёды мы ўмеем рабіць падзімні пасеў па правілах? Пачынаць трэба з падрыхтоўкі градак такім чынам, каб зямля магла да цяпла захаваць насенне.

Выдаецца з 9 жніўня 1917 г.

АЛЯКСАНДР ЛУКАШЭНКА ПАВІНШАВАЎ РАБОТНІКАЎ І ВЕТЭРАНАЎ МЫТНЫХ ОРГАНАЎ З ПРАФЕСІЙНЫМ СВЯТАМ

«Сваёй добрасумленнай працай вы забяспечваеце надзейную абарону эканамічных інтарэсаў дзяржавы, ажыццяўляеце барацьбу з транснацыйнай злачыннасцю, — адзначаеца ў віншаванні. — Створаная на самым сучасным узроўні высокатэхналагічная сістэма ажыццяўлення мытнага кантролю дазваляе сёння эфектыўна развіваць інтэграцыйныя працэсы. У першую чаргу ў рамках Мытнага саюза і Адзінай эканамічнай прасторы».

Міхаіл МЯСНІКОВІЧ:

«ДЛЯ НАС КОЖНЫ СУМЛЕННЫ ПРЫВАТНІК, КОЖНЫ ПРАДПРЫМАЛЬНІК — ГЭТА СВОЙ ЧАЛАВЕК»

У сталічным Палацы Рэспублікі прэм'ер-міністр краіны Міхаіл Мясніковіч уручыў узнагароды прадстаўнікам беларускага бізнэсу — пераможцам конкурсу «Лепшы прадпрымальнік 2011 года». Сёлета аргамітэт рэспубліканскага конкурсу выбіраў пераможцаў у 16 намінацыях з 981 суб'екта гаспадарання. Падчас цырымоніі прэм'ер-міністр расказаў, якой урад бачыць ролю прыватнага бізнэсу ў эканоміцы краіны і якія надзеі ўскладаюцца на айчынных прадпрымальнікаў:

— Па сваёй сутнасці прадпрымальнік — гэта лідар. Гэта чалавек, які арыентаваны на поспех і гатовы рызыкаваць шмат чым для дасягнення мэты, — эфектыўнай дзейнасці, — адзначаў прэм'ер-міністр. — Для Беларусі развіццё дзелавой ініцыятывы і прадпрымальніцтва — неад'емная частка сучаснага эканамічнага грамадства. На іх урад робіць стаўку і ў бягучым годзе, і мы плануем дастаткова актыўна працаваць над гэтымі праблемамі ў 2013 годзе і наступных гадах. І не проста дэкларуем, а сумесна з бізнэс-супольнасцю ствараем і замацоўваем у нарматыўных прававых актах стымулы і эканамічныя ўмовы развіцця бізнэсу.

Міхаіл Мясніковіч нагадаў, што нядаўна былі прыняты фундаментальныя рашэнні па свабодзе цэнаўтварэння, па фарміраванні сабекошту, па аплаце працы, па радыкальным скарачэнні колькасці ліцэнзаваных відаў дзейнасці і першаасных формаў справаздачнасці. Таксама, як лічыць прэм'ер-міністр, з бягучага года ў Беларусі адна з самых нізкіх у Еўропе і краінах АЭП стаўка падатку на прыбытак, значна зніжаны стаўкі пры спрощанай сістэме падаткаабкладання.

СТАР 2

СТАЎКА РЭФІНАНСАВАННЯ МОЖА ЗНІЗІЦА

Кожны грамадзянін павінен мець магчымасць абсалютна лобі пацэж зрабіць безаўна... Аб гэтым учора падчас «прамой лініі» ў нашай газеце заявіла Надзея Ермакова, старшыня праўлення Нацыянальнага банка. Традыцыйна кіраўніку Нацбанка задаюць шмат пытанняў аб укладах і крыдэтах. Так здарылася і ў гэты раз, але многія пытанні закралі сферу выкарыстання пластыкавых карткаў і ўвогуле безнаўных разлікаў у Беларусі. Пасля «прамой лініі» Надзея Ермакова дала агульнае тлумачэнне гэтай праблемы: «Сёлета Нацыянальны банк уздуў на сябе працу па развіцці безнаўных плацэжаў. Праект адпаведнай праграмы быў створаны разам з многімі міністэрствамі і арганізацыямі. Зараз ён даступны на афіцыйным сайце Нацбанка для агульнанароднага абмеркавання».

СТАР 2

Уладзімір МАКЕЙ:

«БЕЛАРУСЬ НАСТРОЕНА НА КАНСТРУКТЫЎНЫ І ДАВЕРНЫ ХАРАКТАР АДНОСІН З РАСІЯЙ»

Аб гэтым заявіў міністр замежных спраў Беларусі Уладзімір Макей, сустракаючыся ў Маскве са сваім расійскім калегам Сяргеем Лаўровым, перадае карэспандэнт БЕЛТА.

Уладзімір Макей назваў паказальным, што яго першы візіт у якасці кіраўніка знешнепаўнамоўнага ведамства прыходзіць менавіта ў Расію. «Гэта сведчыць аб тым, якое значэнне беларускі бок надае ўзаемадзеянню з расійскімі партнёрамі», — падкрэсліў ён.

Кіраўнік расійскага МЗС Сяргей Лаўроў, карыстаючыся выпадкам, асабіста павіншаваў Уладзіміра Макея з назначэннем на пасаду міністра замежных спраў. «Нам ёсць што абмеркаваць», — сказаў ён, нагадаўшы, што на праведзенай гэтым днямі сустрэчы ў Сочы прэзідэнты Беларусі і Расіі Аляксандр Лукашэнка і Уладзімір Пуцін узгаднілі прынцыповыя напрамкі партнёрства дзвюх краін. Кіраўнік расійскага МЗС нагадаў, што ў снежні ў Маскве прайдзе серыя мерапрыемстваў з удзелам кіраўнікоў дзяржаў Мытнага саюза, АДКБ і ЕўрАзЭС. А ў канцы лістапада адбудзецца сумесная калегія міністэрстваў замежных спраў Беларусі і Расіі ў адпаведнасці з Праграмай узгодненых дзеянняў у галіне знешняй палітыкі дзяржаў — удзельніц Саюзнай дзяржавы.

Кіраўнікі МЗС Беларусі і Расіі канкрэтызавалі далейшыя крокі па ўмацаванні саюзных адносін, а таксама забяспечэнні спрыяльных знешніх умоў для ўстойлівага развіцця дзвюх краін.

У ходзе сустрэчы міністры дэталёва абмеркавалі стан беларуска-расійскіх адносін у розных галінах, узаемадзеянне дзвюх дзяржаў у інтэграцыйных структурах на постсавецкай прасторы, перспектывы партнёрства Мытнага саюза з трэцімі краінамі, а таксама актуальныя пытанні міжнароднага парадку дня, якія закранаюць інтарэсы Беларусі і Расіі.

■ Сёння — Дзень мытніка

«АСНОЙНЫ ЎПОР — НА БАРАЦЬБУ З БУЙНОЙ КАНТРАБАНДАЙ»

Сёлета мытныя органы Беларусі адзначаюць сваё 21-годдзе: 20 верасня 1991 года пастановай Вярхоўнага Савета Беларускае ўпраўленне Дзяржаўнага мытнага кантролю СССР было пераўтворана ў Дзяржаўны мытны камітэт Рэспублікі Беларусь. Напярэдадні святочнага дня карэспандэнт «Звязды» сустрэўся з Юрыем БРЫТКОВЫМ, намеснікам старшыні Дзяржаўнага мытнага камітэта, і распытаў у Юрыя Аляксандравіча пра барацьбу з кантрабандай на межах нашай краіны.

— Якія тэндэнцыі назіраюцца ў выяўленні мытных органаў кантрабанды?

— Працэс перамяшчэння тавараў праз мяжу, у тым ліку і незаконны, вельмі разнастайны — нельга адназначна сказаць,

што аб'ём кантрабанды за 21 год вырасчці ўпаў. Па-першае, трэба рабіць размежаванне па напрамках — з Польшчы перш за ўсё імкнучы ўзвесці бытавую тэхніку, мабільныя тэлефоны, сродкі бытавой хіміі і г.д., а з Украіны — прадукты харчавання, алкаголь і інш. Па-другое, незаконнае пе-

рамашчэнне тавараў шчыльна звязана з палітыкай і эканомікай: скажам, у пачатку 90-х гадоў прадметамі кантрабанды былі зусім іншыя катэгорыі тавараў, чым сёння. Ну і, па-трэцяе, трэба глядзець, хто спрабуе ўвесці тавары незаконна: фізічныя асобы (так званая бытавая кантрабанда), якія стараюцца дапамагчы сваім сем'ям; асобы, якія дзякуючы сваёй прафесіі вельмі часта перасякаюць мяжу (правяднікі вагонаў, сцюардэсы на авіяцыйным транспарце, вадзіцелі грузавых аўтамабіляў, лакаматываў і г.д.) ці арганізаваныя злачынныя групы, у тым ліку і міжнародныя.

Што тычыцца тэндэнцый, то за тры апошнія гады колькасць парушэнняў мытнага заканадаўства значна зніжаецца: калі ў 2010 годзе іх было больш за 20 тысяч, то ў 2011-м — ужо 19,7 тысячы. За 8 месяцаў 2012 года выяўлена больш за 10 тысяч парушэнняў заканадаўства. Гэта, як я лічу, сведчыць аб прафілактычным эфекце той працы, якую праводзяць мытныя органы. Таксама варта адзначыць, што змяняюцца і аб'ёмы тавараў, якія за-

СТАР 2

■ Дажынкi-2012

СВЯТА — ДЛЯ ЎСІХ, УЗНАГАРОДЫ — ЛЕПШЫМ!

Горкі гатовы прыняць удзельнікаў і гасцей «Дажынак-2012»!

У Магілёўскім аблвыканкаме напярэдадні «Дажынак» правалі вялікую прэс-канферэнцыю. Гасцям і ўдзельнікам аб'яцалі: вялікае свята, урачыстасці з густам і рызмахам, унікальнае шэсце лепшых працаўнікоў вёскі краіны, мноства мерапрыемстваў на ляды густ, канцэртныя пляцоўкі ў розных стылях, гандлёвую разнастайнасць, камфортны адпачынак.

ВОСНАСТЫЯ РЫТМЫ

Кіраўніцтва Магілёўскай вобласці і Горацкага раёна відавочна задаволена пераўтварэннямі, якія адбыліся ў межах падрыхтоўкі да «Дажынак-2012». Зроблена ўсё, каб добра падрыхтавацца да фестывалю-кірмашу. Усё 246 аб'ектаў, якія планавалася ўвесці, адрамантаваць і ўвогуле прывесці ў парадак, здадзены. Да іх нават дадалася некалькі дзясяткаў новых.

Намеснік старшыні Магілёўскага аблвыканкама Анатоль Чорны яшчэ раз падкрэсліў: горацкія новабудовы не проста для ўпрыгажэння горада і «Дажынак», а для людзей.

— Мы прывалі горад у парадак, далі магчымасць яму развівацца далей для будучых пакаленняў, — гаворыць ён.

СТАР 2

■ Здарэнні

Ад чаго гіне рыба ў Мухаўцы?

Напрыканцы мінулага тыдня рыбакі-аматары паведамілі дзяжурнаму Брэсцкай абласной інспекцыі аховы жывёльнага і расліннага свету пра тое, што на ўчастку ракі Мухавец у раёне вёскі Пятровічы Жабінкаўскага раёна ўсплывае мёртвае рыба. У суботу да работы прыступіла камісія ў складзе супрацоўнікаў мясцовага райвыканкама, раённай прыродаахоўнай інспекцыі, абласной інспекцыі аховы жывёльнага і расліннага свету, санітарнай і ветэрынарнай службаў.

Паводле інфармацыі намесніка начальніка абласной інспекцыі аховы жывёльнага і расліннага свету Сяргея Трыпка, вылаўлена 120 асобін мёртвай рыбы, сярод якіх трапіліся шчупакі, карасі, плоткі. Спецыялісты заўважылі, што з канала, у які сцідае воды Жабінкаўскі цукровы завод, у раку сцякае вада вельмі цяжкага колеру. Адрознілі ўзятыя пробы вады і накіраваны ў лабараторыю для даследавання.

Але самае непрыемнае, што ў панядзелак замор рыбы працягваўся. Камісія зноў выяўдзала на месца і зноў даялося канстатаваць, што рыба ў Мухаўцы працягвае гінуць. 17 верасня на ўчастку ад вёскі Пятровічы да гідравузла Навасады іх было выяўлена ўжо 418. Паколькі ўрон, нанесены прыродзе, вымяраецца значнымі сумамі, да работ падключыўся Следчы камітэт па Жабінкаўскім раёне.

Як нам паведамілі ў Рэспубліканскіх цэнтры аналітычнага кантролю ў галіне аховы навакольнага асяроддзя, першая проба вады ў раёне здарэння была ўзятая яшчэ ў пятніцу вечарам, паўторная — у панядзелак. Для таго, каб даць заключэнне аб узроўні кіслароду ў вадзе і наяўнасці іншых складнікаў, патрабавалася не менш за пяць дзён. Такім чынам, вынікі можна чакаць у чацвер-пятніцу. Тады і будучы зроблены высновы пра магчымую крыніцу забруджвання вады і атручэння рыбы.

Святлана ЯСКЕВІЧ

ЯК РЭАГАВАЦЬ НА ХАМСТВА?

Віталь КАРОТКІ, урач-стаматолог:

— Хамства не заўсёды праяўляецца словамі. Напрыклад, выходзіць вы з кватэры, а на лесвічнай пляцоўцы стаяць сусед і курць. І ведае, што смаліць тут нельга — проста над галавой вісць аб'ява, і нават памеры штрафаў пазначаны. Але ён плюе на забарону — і ў прамым, і ў пераносным сэнсе. А зробіш яму заўвагу — нарвецца ўжо на слоўнае хамства.

Ведаеце, што я заўважыў? Моладзь і людзі сярэдняга ўзросту частэй імкнуча не заўважыць хама, прамаўчаць, скажам, у грамадскім транспарце. Заўвагу яму хутчэй зробіць пажылы чалавек. Але астатнія пасажыры амаль ніколі не падтрымаюць таго, хто выступіў супраць хама. І гэта сумна. Думаю, нам усім трэба было б быць больш салідарнымі ў гэтым пытанні.

Юўген ЛАБАНАВІЧ, намеснік дырэктара па праграмных пытаннях «Цэнтры экалагічных рашэнняў»:

— Для мяне хамства — гэта, у першую чаргу, праява непавагі да іншага чалавека. Хамства азначае недахоп любові адно да аднаго. А яшчэ хамства — гэта пэўны індыхатар узроўню культуры ў грамадстве, таксама я ён, напрыклад, выкарыстанне ненарматыўнай лексікі.

Што з гэтым можна рабіць? Напэўна, у першую чаргу сачыць за сабой, старацца не хаміць самому. А яшчэ важна імкнуча не адказваць на хамства агрэсіўна, хоць, бывае, і вельмі хочацца. Бо часта на хамства можна назіраць такую агрэсіўную і злосную рэакцыю, што ўжо не мае значэння, хто пачаў першы. Злом нельга перамагчы злом. Наогул, у апошні час хамства становіцца больш модным дзякуючы некаторым праявам сучаснай культуры. З гэтым учор трэба змагацца на ўзроўні ўсяго грамадства.

Ірына ЖЫХАР, каардынатар мінскай групы ўзаемадапамогі і псіхалагічнай падтрымкі анкапацыентаў:

— Што такое хамства? Раней я лічыла, што калі чалавек адказвае мне не так, як я чакаю (скажам, груба), то ён хам. Цяпер я разумю, што не трэба занадта многага чакаць ад іншых і што кожнаму чалавеку ўласціва памылка. Таму, калі я размаўляю ветліва, а мне ў адказ грубіць, я заўсёды ўдакладняю: а чаму вы так сябе паводзіце? Калі спакойна гэта спытаць і чалавек адраэа адэкватна, папрасіць прабачэння або збярэжыцца — ён не хам. Можна, у яго нешта здарылася, праблемы нейкія... А вось калі ён і пасля нагнятае сітуацыю, то гэтым ён паказвае, што «я цябе не чую і чую не хачу». І вось тады ўжо неабходна абараняць сваю годнасць і свае інтарэсы і такім чынам спыняць хамства.

Падрыхтавала Святлана БУСЬКО.

«АСНОУЙН ЎПОР — НА БАРАЦЬБУ З БУЙНОЙ КАНТРАБАНДАЙ»

«...КОЖНЫ СУМЛЕННЫ ПРЫВАТНІК — ГЭТА СВОЙ ЧАЛАВЕК»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Разам з тым, нягледзячы на агульнае зніжэнне колькасці зарэгістраваных на выніках працы за 8 месяцаў 2012 года правапарушэнняў, у значнай ступені ўзрасла колькасць канфіскаваных прадметаў у параўнанні з аналагічнымі перыядамі мінулых гадоў: у 2010 годзе сума канфіскаваных тавараў складала 110,2 млрд рублёў, у 2011-м — 127, а ў 2012-м — 267,8 млрд рублёў. Агульная тэндэнцыя зніжэння колькасці зарэгістраваных у 2012 годзе спраў аб адміністрацыйных прапарушэннях перш за ўсё была абумоўлена зменшэннем з 1 красавіка 2012 года памеру базавой велічыні з 35 да 100 тысяч рублёў, што знайшло сваё адлюстраванне ў зніжэнні на 19,8% не толькі колькасці адміністрацыйных прапарушэнняў, звязаных з нявыплатай ці няпоўнай выплатай сум мытных плацяжоў, але і адлюстравалася на агульнай колькасці выяўленых крымінальных злачынстваў. У цэлым жа колькасць прапарушэнняў, звязаных з незаконным перамяшчэннем тавараў праз мытную мяжу і іх недэклараваннем, застаецца на ўзроўні мінулых гадоў.

За 8 месяцаў 2012 года па фактах кантрабанды наркотыкаў, зброі і боепрыпасу, выбуховых рэчываў, ухілення ад выплаты мытных плацяжоў было заведзена 40 крымінальных спраў. Затрымані і адбрана больш за 6 кілаграмаў наркатычных і псіхатропных рэчываў, 18 адзінак зброі, больш за 2 тыс. патронаў, 29,6 млн штук цыгарэт і г.д.

Наогул хацелася б адзначыць апошняю тэндэнцыю — з агульнай колькасці выяўленых прапарушэнняў большасць складаюць вельмі дробныя адміністрацыйныя прапарушэнні, але сёння мы стараемся рабіць упор на выяўленне незаконнага перамяшчэння буйных партый тавараў, а таксама на ліквідацыю цэлых каналаў і схем. Таму калі прааналізаваць дынаміку, то пры памяншэнні агульнай колькасці адміністрацыйных прапарушэнняў аб'ёмы тавараў, якія канфіскауюцца, і іх кошт усё роўна ўзрастаюць. Мы адыходзім ад дробязяў і асноўны ўпор робім на барацьбу з буйной кантрабандай.

— Наколькі я сразумеў, кантрабанда залежыць і ад эканамічнай сітуацыі ў краіне?

— Лепей сказаць так: ад змянення ў ўзроўню цэн на пэўныя катэгорыі тавараў. Скажам, калі мы возьмем пачатак 90-х гадоў, то асноўным напрамкам быў вывоз тавараў з Беларусі ў Польшчу — тэлевізары і іншыя бытавой тэхнікі. Прайшлі дзесяцігоддзі, і сітуацыя памяншалася — зараз вываз тэхніку вядуць ужо да нас. А паколькі сёння існуе вялікая розніца цэн на цыгарэты і паліва, то фізічныя асобы больш за ўсё і імкнучыся вывезці гэтыя катэгорыі тавараў з краіны.

Ці вось яшчэ прыклад — пасля павелічэння ставак пошлін на ўвоз легкавых аўтамабіляў яўна бачна, што ідзе павелічэнне колькасці затрыманых аўтамабіляў, якія спрабуюць перамясціцца праз мяжу незаконна. Напрыклад, за 2012 год было затрымана больш за 500 аўтамабіляў (што на 11% больш, чым летась за аналагічным перыядам), якія хацелі ўвезці па фальшывых дакументах, каб ухіліцца ад выплаты мытных плацяжоў.

Пасля павелічэння ставак пошлін на ўвоз легкавых аўтамабіляў яўна бачна, што ідзе павелічэнне колькасці затрыманых аўтамабіляў, якія спрабуюць перамясціцца праз мяжу незаконна.

— А ці можна кантрабанду калі-небудзь звесці да нуля?

— Аналізуючы дзейнасць мытнай сістэмы нашай дзяржавы, замежны вопыт, гісторыю, можна сказаць, што прапарушэнні рознага кіталту былі заўсёды: пакуль ёсць межы, розніца ў кошце тавараў ці іх наяўнасці ў розных дзяржавах, то кантрабанда будзе, на жаль, заўсёды.

— Наколькі памяншалася тэхнічнае аснашчэнне і метады выяўлення кантрабанды за два дзесяцігоддзі дзейнасці мытных органаў?

— У самым пачатку мытная служба нашай краіны не мела асаблівага вопыту — за выключэннем заходняга напрамку, бо мытня ў Брэсцім і Гродзенскім рэгіёнах існавала і раней. Таму спачатку былі, можна сказаць, больш выпадковыя выяўленні кантрабанды. Эфектыўнасць залежала ад канкрэтнага супрацоўніка — ці былі ў яго навыкі, вопыт, мэтанакіраванасць.

Сёння ж мы прасунулі далёка наперад. Перш за ўсё вядзецца аперацыйна-вышукная дзейнасць, калі яшчэ да прыбыцця транспартнага сродку ці асобы на мяжу мы маем нейкую папярэднюю аперацыйную інфармацыю. Па-другое, у нас менавіта так званая сістэма кіравання рызыкамі: скажам, калі перавозчык, фізічная асоба ці арганізацыя даслужылі правапарушэнне, то пры наступных перамяшчэннях праз мяжу ім удзяляецца больш пільная ўвага. Ну і трэці складнік — гэта тэхнічны. Зараз практычна на ўсіх пунктах пропуску для грузавага аўтатранспарту ёсць вагавыя абсталяванне, якое дазваляе выявіць спраўдзены вагу і параўнаць яе з заяўленай у суправаджальных дакументах. Асноўныя напрамкі аснашчаны агляднымі комплексамі, якія дазваляюць без ускрыцця транспартнага сродку і без выгрузкі вызначыць, ці адпавядае заяўлены ў тавара-

суправаджальных дакументах тавар рэальнасці. Таму працаваць стала прасцей — калі раён на агляд транспартнага сродку трэба было некалькі гадзін, то сёння праходзіць праз аглядны комплекс займае літаральна некалькі хвілін. Асноўны напрамак дзейнасці ўсёй мытнай сістэмы — гэта паскарэнне таваразвароту. І агляды не павінны быць перашкодай.

— Ці ствараюць праблемы мытным службам грамадзяне, якія працяваюць у прымежных тэрыторыях і рэгулярна перавозыць праз мяжу некаторыя катэгорыі тавараў?

— Спраўды, ні для каго ні сакрэт, што названыя вамі катэгорыі грамадзян часта займаюцца так званай «бытавой кантрабандай». Скажам, у Гродзенскай і Брэсцкай абласцях шмат грамадзян (у залежнасці ад сезона, святочных і выхадных дзён), якія перасякаюць мяжу, займаюцца «чаўночным» бізнесам. На ўкраінскім участку мяжы актыўна існуюць «чаўночныя» перамяшчальныя трохі меншала, але аб'ёмы тавараў, што ўвозяцца, таксама з'яўляюцца значнымі. Такія людзі быццам бы і не паруюць мытнае заканадаўства — раніцай садзіцца чалавек за руль аўтамабіля, запраўляе яго, бярэ дазволенае колькасць цыгарэт ды спіртнога і перасякае мяжу. Там гэта ўсё прадае і ў зваротным кірунку вязе бытавую тэхніку і іншыя тавары, якія можна рэалізаваць на рынку. За адну паездку, як мы пралічвалі, можна зарабіць да 100 долараў, што ў прынцыпе дазваляе такім людзям не працаваць і нябедна існаваць.

Але трэба мець на ўвазе, што ў мытных органах і памежнай службе ёсць сістэма адсочвання перамяшчэння гэтых грамадзян: у базу звестак уносіцца перыядычнасць перамяшчэння мяжы. Бо адна справа, калі чалавек едзе з аднаго і нешта з сабой вядзе для асабістага карыстання — тады ў мытні не ўзнікае пытаньня. А асобы, якія едуць амаль кожны дзень туды-сюды, то яны быццам і па нормах в'язу, але кожны дзень адной і тую ж катэгорыю тавараў — адпаведна, узнікаюць падставы думаць, што гэтыя тавары для камерцыйнай дзейнасці, для продажу. І прымаюцца пэўныя захады, каб гэтак не дапусціць. Напрыклад, нядаўна ў брэсцім рэгіёне была ліквідавана цэлая схема: арганізатар, выкарыстоўваючы фізічных асоб, якія перамяшчалі тавары па нормах, скацэнтраваў у Брэсцім рэгіёне ўвезеныя тавары з-за мяжы больш чым на 1 млн долараў!

— Вы ў пачатку казалі, што ў тым ліку часта ўдаецца спыніць незаконны вываз гісторыка-культурных каштоўнасцяў. Што часцей за ўсё спрабуюць вывезці ці ўвезці ў краіну?

— Усяго з пачатку года было затрымана звыш 400 прадметаў, якія ўважляюцца гістарычна каштоўнасцямі і былі схаваны ад мытнага

кантролю пры перасячэнні мяжы. Хачу адзначыць такую цікавую тэндэнцыю — калі ў пачатку 90-х гадоў была вялікая колькасць затрыманых пры вывазе культурных каштоўнасцяў, то на працягу апошніх гадоў назіраецца зваротная тэндэнцыя: вялікая колькасць затрыманых культурных каштоўнасцяў пры ўвозе ў краіну. І яшчэ цікавая рэч: у прынцыпе, культурныя каштоўнасці пры ўвозе трэба толькі задекларавана і ўвозіць без якіх-небудзь абмежаванняў, але людзі ўсё адно часта ідуць на парушэнні. Чаму? Бо, як правіла, гэтыя каштоўнасці маюць «шэрае» паходжанне або наогул скарадзены ці маюць якія іншыя крымінальны след. У асноўным гэта прадметы калекцыянавання — іх з-за мяжы багатыя людзі заказваюць для інтэр'ера.

Калі казаць пра тое, што часцей за ўсё хаваюць і спрабуюць увезці незаконна, то гэта манеты, зоры XVII-XIX стагоддзяў. Напрыклад, не так даўно затрымалі фізічную асобу, якая перамяшчала пад выгледам бльых у выкрыстаны запчастак для аўтамабіля стрэльбы XVIII стагоддзя. Потым экспертыза прызнала, што яны, хоць і крэмніевыя, але прыдатныя для стрэльбы — была заведзена крымінальная справа.

Што тычыцца вывазу, то ёсць выпадкі вывазу абразоў — гэтая тэма заўсёды актуальная. Таксама спрабуюць вывезці кнігі XVII-XVIII стагоддзяў, прадметы побыту, якія маюць гі-

Працуюць сістэма зааховання супрацоўнікаў, якія адмаўляюцца ад хабару: ім прасцей атрымаць прэмію за адмову ўзяць хабар, чым узяць гэтыя 5-10 долараў і займаць вялікіх прадпрыемстваў.

— Факты такія ёсць — як правіла, гэтым грашчым перавозчыкі і прадстаўнікі фірмы, якія хочучь паскорыць працэс мытнага афармлення і хутчэй прайсці мяжу. Але ў нас адладжана сістэма: калі робіцца спроба перадачы грошай, то выклікаецца аперацыйная група, праводзіцца пэўныя мерапрыемствы. У любым выпадку, незалежна ад таго, заканчэцца гэта крымінальнай справай ці не даходзіць да гэтага, але мы ўсё роўна інфармуем арганізацыю, дзе працуюць асобы, якая рабіла спробу даць хабару. І вельмі часта ў адказ прыходзяць лісты ад кіраўніка гэтых прадпрыемстваў з падзякамі за інфармацыю.

Наогул у нас існуе ўбудаваная сістэма супрацьдзейняння карупцыі ў мытных органах, маюцца зацверджаная канцэпцыя. І калі казаць у лічбах, то ў нас з года ў год павялічваецца колькасць фактаў адмовы ад хабару: летась іх было больш за 400, сёлета — ужо больш за 300. Для параўнання — у 2006 годзе такіх фактаў было зафіксавана толькі 28.

Працую сістэма зааховання супрацоўнікаў, якія адмаўляюцца ад хабару: ім прасцей атрымаць прэмію за адмову ўзяць хабар, чым узяць гэтыя 5-10 долараў і займаць вялікіх праблемы. За апошні час я і не памятаю, каб былі факты вымагання хабару. Гэта радуе, што адбылося самаащышчэнне сістэмы ад нядабрадумленых супрацоўнікаў.

— Пасля таго як пачаў дзейнічаць Мытны саюз Беларусі, Расіі і Казахстану, фактычна мажа быць перанесена на знешні контур гэтых краін. Як гэта адбілася на працы мытных органаў?

— Зараз на нас ляжыць большая адказнасць. Бо да стварэння Мытнага саюза быў кантроль праходжання тавараў спачатку на знешняй межы Беларусі, потым на мяжы з Расіяй, потым на мяжы Расіі і Казахстана. І калі мы раптам маглі дапусціць памылку, то яе выявілі былі расійскія і казахстанскія калегі. Сёння ўсё адказнасць кладзецца на нас — калі мы прапусцім нейкі тавар, то ён знаходзіцца на агульнай тэрыторыі Мытнага саюза і больш перашкод не мае. Таму і нагрузка, і адказнасць узраслі.

— Ну і напрыканцы хачу папрасіць вас прыгадаць самыя незвычайныя і недарэчныя выпадкі, з якімі вам прыходзілася сутыкацца падчас сваёй дзейнасці...

— Ведаецца, такія выпадкі адбываюцца практычна кожны дзень. Чаго толькі людзі не прыдумляюць! Калі казаць пра грузавы транспарт, то нядаўна затрымалі вагон, у якім пад вулгем была схаваная вялікая партыя цыгарэт. А сам вагон быў абсталяваны GPS-навігатарам — звычайная група кантралявала, каб вагон не згубіўся на абшарах Еўропы. Кур'ёсныя выпадкі часцей здараюцца з фізічнымі асобамі. Напрыклад, было смешна бачыць мужчыну ў жаночых калготках: ён у іх надзеў тавар, а зверху надзеў мужчынскія шорты. Таксама смешна глядзець жанчыні, якія ў зімовы час для перамяшчэння вялікай колькасці адзення на сябе надзяваюць па 10-15 штук — і стройная дзяўчына пры пераходзе мяжы выглядае, як робат.

Карыстаючыся магчымасцю, дазваляе павіншаваць калег з Днём мытніка! Шчыра зычу ім здароўя, шчасця, дабрабыту, а таксама дасягнення ўсіх намечаных мэтаў і ажыццяўлення самым смелымі планаў. Нахай аўтарытэт супрацоўнікаў мытнай службы Рэспублікі Беларусь застаецца бездакорным!

Гутарыў Павел БЕРАСНЕЎ.

СТАЎКА РЭФІНАНСАВАННЯ МОЖА ЗНІЗІЦЦА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Галоўная задача — каб уся тэрыторыя, усё населеныя пункты абвясцовава былі абсталяваны тэрміналамі. Кожны грамадзянін павінен мець магчымасць абсалютна любі плацеж правесці безаяўна з дапамогай пластыкавай карткі, электронных грошай, мабільнага тэлефона. Плацежныя тэрміналы павінны з'явіцца ў аграздзях, таксі, нават на рынку, у кожным гандлёвым пункце».

Задавалася пытанні і пра стаўку рэфінансавання. Яна, на думку старшыні Нацбанка, яшчэ можа знізіцца да 23-25% гадавых да канца года. «Усё будзе залежаць ад узроўню інфляцыі і ад неабходнасці ўтрымліваць гэту стаўку на высокім узроўні, бо стаўка рэфінансавання — гэта інструмент жорсткай грашова-кредытнай палітыкі, які дапамагае не дапусціць дэвальвацыю».

Журналістам Надзея Ермакова пракаментавала зварот Нацыянальнага банка да ўрада з просьбай аб пашырэнні сваіх пайнамоцтваў — кантраляванні фінансавога рынку. «Гэта не зусім так. Пайнамоцтваў у нас і так дастаткова, але на фінансавым рынку сёння ёсць такія прадукты, якія ў нашай краіне не вызначаны заканадаўствам. Нідзе заканадаўствам не агаворана мікрафінансаванне. Тая ж сітуацыя і са стварэннем спажывецкіх каператываў, у якіх ідзе і кредитаванне, і збор грошаў. З'яўляюцца ламбарды, але яны таксама не ўзаконены. У законе не пралісны лізінг, факторинг і іншыя інструменты. І мы лічым, што наспела патрэба ў нашай дзяржаве надаць усюму гэтаму законы харак-

тар, каб у нас не ствараліся фінансавыя піраміды тыпу «МММ» і гэтак далей, — патлумачыла кіраўнік галоўнага банка краіны. — Таму мы прапанавалі ўраду пачаць гэтым пытаннем займацца. Мы ўзагаднілі ўсё з Міністэрствам фінансаў і вырашылі, што страхова рынак і каштоўныя паперы застаюцца за Мінфінам, а ўжо тавары, якія бліжэй да банкаўскай сістэмы, і за Нацыянальным банкам. Усё гэта будзе зроблена для таго, каб праца ішла ў межжах. А ў стварэнні заканадаўчай базы павінны ўдзельнічаць усё: і Нацыянальны банк, і міністэрства фінансаў, эканомікі, юстыцыі, і шмат іншых міністэрстваў. Мы ўжо падрыхтавалі праект пастановаў, якія будзе сумесным дакументам урада і Нацбанка». Мяркуюцца, што ў чацвёртым квартале гэтага года ўжо пачнецца падрыхтоўка заканадаўства па мікрафінансаванні, спажывецкіх каператывах. А Мінфін будзе працаваць з пытаннямі па страхавым рынку ўжо ў першым квартале наступнага года. Жорсткае ж пакаранне за фінансавыя піраміды і іншыя падобныя махіраванні з'явіцца яшчэ не хутка: «Трэба мяняць заканадаўства, а гэта доўгі працэс. Але гэтым спецыялістамі ўжо займаюцца».

Сяргей КУРКАЧ, Уладзіслаў КУЛЕЦКІ.

Поўную версію «прамой лініі» аб усіх пытаннях грашова-кредытнай палітыкі з удзелам старшыні праўлення Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь Надзеі Андрэеўны ЕРМАКОВАЙ чытайце ў бліжэйшых нумарах «Звязды».

СВЯТА — ДЛЯ ЎСІХ..!

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

У моладзевым культурна-забаўляльным цэнтры з амфітэатрам у надзёлю адбылася першая дыскажэка пад назвай «Военская рытм». Прычым сюды прыйшлі не толькі студэнты акадэміі, але і выкладчыкі. Людзі розных пакаленняў сабраліся, каб палюбавацца ўнікальным збудаваннем і пераўтварэннямі навакол.

У амфітэатры ў пятніцу а 16-й гадзіне ўрачыста адкрыецца Рэспубліканскі фестываль-кірмаш працаўніцкай вёскі «Дажынкi-2012». Там адбудзецца цырымонія ўручэння першых прэміяў пераможцам спарбніцтва па ўборцы ўраджак, дзяржаўных узнагарод. Не ўсе здоліюць трапіць на галоўную пляцоўку, але трансляцыя галоўнай дзеі «Дажынка» будзе ісці па ўсім святочным горадзе.

ЕўРАПЕЙСКІ ЎЗРОВЕНЬ

Унікальная канцэртная пляцоўка на беразе Ніжняга возера будзе і далей запатрабавана — для правядзення фестываляў. Шоу над воднай гладдзю, з падсветкай, глядзіцца грандыёзна.

Спартыўныя аб'екты патрэбны студэнцкай моладзі ды і ўсім горацкім жыхарам. І не толькі ім: сваё жаданне карыстацца (натуральна, за грошы) Лядовым палацам, стадыёнам і спартыўнымі заламі выявілі расійскія спартсмены і каманды.

Будынкi і фасады на цэнтральных вуліцах у Горках аздоблены ў еўрапейскім стылі. У гатэл «Проня» ў старыя сцены «Уліскалі» новыя інтэр'еры. Цэнтральная плошча — гонар архітэктараў і будаўнікоў. Яна вытрымана ў адзіным стылі. Рэканструкцыя помніка архітэктурцы, дзе месціцца сучасная стаматалагічная паліклініка, — гэта нібыта спалучэнне (а не сутыкненне) мінулага і сучаснага, выйгрышнае для ўсіх.

СУСТРЭЧА З БЕЛЬМАНДО

Напярэдадні «Дажынкаў» у Горках адкрыліся абноўлены краязнаўчы музей. Намеснік старшыні Магілёўскага аблвыканкама Валерый Малашка назваў будынак, узведзены ў канцы XIX стагоддзя, «эталаном сучаснай рэстаўрацыі». У ім калісьці была атэзка Казіміра Падзерскага, вынаходніка крэму ад рабаціння і маршчын — падчас рамонтна работ знайшлі на гаршчыку скрутак са старадаўнямі рэцэптамі. Ён стаў часткай музейнага атэкскага кутка.

Некаторыя гістарычныя будынкi ў Горках закансерваваны, чакаюць свайго гаспадары ў вызначаны будучыні, — кажаў на прэс-канферэнцыі Валерый Малашка.

Цяпер жа ў музеі адкрылася выстава твораў беларускай мастачкі Ларысы Журавовіч, і арганізатары настойліва рацьця гасцям «Дажынкаў» не прапусціць гэтую культурную падзею. Як і прэм'еры паказ у абноўленым кінатэатры «Крыніца» новай беларускай камедыі «Скраціць Бельмандо». Сустрэча з творчай групай і паказ намечаны на 21 верасня а 18-й гадзіне.

НАНОВА НАРОДЖАНЫ

«Горад нарадзіўся нанова», — так проста і сяна гаворыць пра Горкі старшыня Горацкага райвыканкама Ігар Макара. Цяпер у ім шмат такога, чаму могуць пазаздросціць.

Сярод значных аб'ектаў раённага цэнтры называюць і дзіцячы парк. Там, на новых атрыццёнах і пляцоўках, забяўляюцца дзеці з мамамі і татамі, бабамі і дзядулямі.

Адна з важных сучасных адметнасцяў Горак — гэта безбар'ернае асяроддзе. Плякуль, праўда, не на 100%, але тратуары, прыпынкі, уваходы ў розныя будынкi і кра-

мы — усё гэта зменена такім чынам, каб не было перашкод для вольнага руху людзей з абмежаванымі магчымасцямі, састарэлых, бацькоў з калясцамі.

Кіраўнік раённай улады Ігар Макара абсалютаў увагу звяртае на аблічча не толькі горада, але і вёсак. Прыходзяць новыя тэхналогіі, адкрываюцца новыя перадавыя комплексы, і праца ў гэтай сферы становіцца запатрабаванай, дае людзям задавальненне і даход. Невыпадкова ў школе №2 пасля яе рэканструкцыі запрацавала яшчэ і новая праграма «Школьная акадэмія», якая ўключае ў сябе супрацоўніцтва сярэдняй навучальнай установы, Горацкай сельгаскадэміі і двух сельгаспрадпрыемстваў: вучгаса акадэміі і «Аўсянкі».

Сучасны інтэрнат у акадэміі на 680 месцаў выклікае прыступ добрай заідэрасцы ў тых, хто вучыўся ў савецкі час: сённяшнімі горацкімі студэнтам прапануюць «норму» ў 16 квадратных метраў на чалавека, а кухня і яго выгоды ёсць у кожным блоку. Цяпер у яго засяляюцца дэлегаты «Дажынкаў».

Цікава, што са святнам працаўніцкай вёскі, якое адбудзецца ў выхадныя дні, не завершана пераўтварэнні ў Горках. Будаўнікі ўсё яшчэ тут, і яны будуць асвоіваць грошы, якія яшчэ засталіся, на добраўпарадкаванне вуліц і прыватнага сектара.

МІЛЬЯРДЫ НА КАРЫСЦЬ

Фінансавы ўклад у «Дажынкi» акрэслілі на прэс-канферэнцыі ў аблвыканкаме: гэта амаль трыльён рублёў, 993 мільярды рублёў — столькі каштавала пабудова і рамонт аб'ектаў, запланаваных паводле праграмы падрыхтоўкі.

Праўда, падлічкі ўсе грошы пакуль не ўваўляюцца магчымым. Таму што шмат сродкаў выдаткавалі на горацкія будоўлі і абнаўленні розных ведамстваў: напрыклад, у раённай бальніцы на 10 мільярдаў набылі новага медыцынскага абсталявання. На станцыю «Пагодзіна» беларуская чыгунка выдаткавала 42 мільярды рублёў.

Сёлета, як ніколі, ў падрыхтоўцы да свята вялікі фінансавы ўклад прынялі спонсары. За грошы будзюць беларускія прадпрыемстваў, рэспубліканскія банкаў пабудавалі амфітэатр — а гэта амаль 70 мільярдаў рублёў. Цяпер сталі паступаць сродкі і ад магілёўскіх прадпрыемстваў, у тым ліку і прыватных.

— Так, удзел спонсараў вельмі значны, — пацвярджаюць Анатоль Чорны і Ігар Макара. Яны кажуць, што вялікую ролю адыграў і аўтарытэт арганізацыйнага камітэта па падрыхтоўцы да «Дажынкаў», які ўзначаліў кіраўнік беларускага ўрада Міхаіл Мясніковіч.

«Я ЦЯБЕ КАХАЮ!»

У пятніцу а 11-й гадзіне на тэрыторыі акадэмагарадка адбудзецца афіцыйнае адкрыццё скульптурнай кампазіцыі «Студэнты». Правільная назва — «Вечная студэнтка вясна»: дзяўчына і хлопец на лаве чытаюць кнігу, побач — кветка і бутэробер. На лаве нібыта выразана сардэчка з адвечным «Я кахаю цябе». Ёсць і верабей — як прывітанне ад аўтара, магілёўскага скульптара Андрэя Вараб'ёва.

— Цяпер у Горках народ не адыходзіць ад гэтай скульптуры, што вялікую ролю адыграў у рэалізацыю добрай ідэі і стварэнне да яе людзей Анатоль Малашка. — Усе фатаграфуюцца — няспынна!

Гэта, несумненна, стане любімым месцам студэнтаў акадэміі і асабліва закаханых. Гавораць, у справу ўжо пайшлі новыя горацкія прыкметы: пагладзіць кнігу — на

ўдачу ў вучобе, сэрца і каленку — у каханні, вераб'я — да шчасця. Што датычыцца іншых скульптур, то каля Лядовага палаца ўсталявалі алімпійскія колцы, а апошнімі днямі перад «Дажынкаў» у Горкі прыбыла скульптурная кампазіцыя, якая ўвасабляе сабой сімвал дабрабыту зямлі Горацкай. У цэнтры кампазіцыі — герб Горак, адзін з самых старажытных у Беларусі, буслы, калоссе.

АД АФАНАСЬВЕЯ ДА ГАЗМАНАВА

Працаўнікі сферы культуры зрабілі ўсё магчымае і немагчымае для таго, каб паказаць, на што здатная творчая Магілёўшчына. Напярэдадні свята інтэнсіўна ідуць рэпетыцыі: усё гавораць, што на свяце дакладна не будзе сумна. На кожнай канцэртнай пляцоўцы ўздоўж святочнага маршруту — свая «тэма», каб было добра і старым, і малым, і ўсім адразу. Моладзевая праграма будзе прадстаўлена каля Палаца культуры акадэміі і на фестывалі піва, дзе выступляць рок-гурты і модныя дыдзэі.

Увогуле ў «Дажынках» бяруць удзел 3600 артыстаў, якія прыехалі з усіх рэгіёнаў краіны. Аднак пераважана большасць з іх — магілёўскія, мясцовыя. Усе чакаюць праляў святэ па пад назвай «Ода хлебу», якую зрабілі творчыя сілы Магілёўшчыны.

На канцэртных пляцоўках «Дажынкаў» і будучы выступалі і папулярныя «зоркі»: беларусы — Ірына Афанасьева, Іску Агбалаян, Руслан Аляхно, а таксама прыездць Рэнат

Мы разам — Беларусь!

Краіна моцная рэгіёнамі: Мінская вобласць, Салігорскі раён

ТАКОГА ЎРАДЖАЮ МІНШЧЫНА ЯШЧЭ НЕ ЗЫРАЛА

■ Кампетэнтна

Фота Мікалая Валыўца

Сёлета на Міншчыне намалалі больш за чвэрць усяго валавога збору збожжа ў рэспубліцы. І як вынік, аказаліся ў лідарах сярод іншых абласцей Беларусі. Пра тое, як удалося выйсці на такі ўзровень, пра вытворчы патэнцыял аграрнага сектара рэгіёна і планы на будучыню, распавёў намеснік старшыні Камітэта па сельскай гаспадарцы і харчаванні Міноблвыканкама Генадзь Шахлевіч.

— Сёлета Міншчына вобласць у чарговы раз пацвердзіла двухмільённы валавы збор збожжа. На сённяшні дзень ён складае 2,2 млн тон, што на 265 тыс. тон больш за леташні. Ураджайнасць — амаль 42 цэнтары з кожнага гектара. Гэта найлепшы здытак за ўсю гісторыю Міншчыны. Звыш 40 цга атрымалі ў 160 сельгасарганізацыяў.

Самая высокая ўраджайнасць сярод раёнаў рэспублікі на Нясвіжчыне — 68 цэнтраў з гектара. Усе без выключэння гаспадаркі тут маюць 55 цэнтраў на круг. У лідарах сельгасгаспадарчы вытворчы кааператывы «Агракамбінат «Сноў», адкрытыя акцыянерныя таварыствы «17 Верасня», «Сейлавічы», «Грыцавічы» Нясвіжскага раёна, дзе сабралі больш за 70 цга.

Усе раёны перакрылі леташні паказчык на «валу». Але найбольш значны ўклад у агульны каравай унеслі 10 раёнаў, якія перавысілі статыстычны рубж: Слуцкі, Мінскі, Капыльскі, Нясвіжскі, Салігорскі, Стаўбцоўскі, Пухавіцкі, Смалявіцкі, Любанскі, Клецкі. У 2011-м, дарэчы, таксама валавы паказчык быў большы за папярэдні. А гэта, у сваю чаргу, сведчыць пра станоўчую дынаміку ў развіцці збожжавай гаспадаркі.

Варта дадаць, што Стаўбцоўскі раён выйшаў пераможцам спаборніцтва сярод раёнаў вобласці па вытворчасці збожжа, а Нясвіжскі — па эфектыўнасці сярод раёнаў рэспублікі. Яны і будуць прадстаўляць Міншчыну на свяце працаўнікоў селя ў Горках. Усяго ж на фестываль-кірмаш запрашаецца каля 50 перадавоў жніва нашай вобласці.

— На вашу думку, Генадзь Мікалаевіч, за кошт чаго ўдалося значна павысіць паказчыкі? Магчыма, гэта выпадковасць, проста так склаліся абставіны, паспрылі кліматычныя ўмовы?

— Гэта не зусім так. Над павышэннем ўраджайнасці збожжавых у вобласці ідзе пастаянная, карпатлівая праца. У аснову галіны пакладзены такія асновныя складнікі, як прафесіяналізм кадраў, сістэма земляробства, структура пасаваў, тэхналогія вытворчасці сельгаскультуры, апрацоўка

зямлі, унясенне ўгнаенняў, ахова раслін, выкарыстанне новых гатункаў насення. Спецыялістамі сельгасарганізацый вядзецца шчыльная работа з навукова-даследчымі ўстановамі, карпатлівы падбор насеннага матэрыялу, укараняюцца ў вытворчасць новыя формы макра- і мікраўгнаенняў.

Апошнім часам шмат увагі надаецца аснашчэнню сельгасарганізацый высокапрадукцыйнай тэхнікай. На льготных умовах прадпрыемствы набываюць трактары, пясняўныя аграгаты, альфасквалінікі, іншую сельскагаспадарчую тэхніку. Гэта, можна сказаць, асноўныя напрамкі, якія нам удалося зрушыць з месца. З другога боку, такая сучасная тэхніка дазваляе больш якасна і эфектыўна распрацаваць мінеральныя ўгнаення. З кожным годам нарощваем таксама аб'ёмы ўнясення арганікі, што паліпшае структуру глебы і ўплывае на канчатковы вынік.

— Справа ў жывёлагадоўлі цалкам залежаць ад раслінаводства. Што робіцца для таго, каб атрымацца больш якаснае жывёлы, надой малака?

— У зерневай гаспадарцы робіцца ўхіл на зерне кукурузы. Калі летась яго сабралі крыху больш за 400 тыс. тон, то сёлета мяркуецца каля 700 тыс. тон. З улікам падсобных гаспадарак насельніцтва, а таксама фермерскіх гаспадарак плануецца выйсці на трохмільённы ўзровень збожжавых і зернебабовых разам з кукурузай. Нам гэта неабходна для таго, каб цалкам задаволіць патрэбы жывёлагадоўлі, птушкафабрык, комплексаў у фуражным зерні сваёй вытворчасці і не закупляць яго за межамі. Гэта вельмі важна, паколькі ў вобласці склалася аптымальная структура пясняўных плошчаў збожжавых культур. За кошт іх расшырэння важкай прыбайкі не атрымаеш. У гэтым выпадку для павышэння ўраджайнасці трэба выкарыстоўваць эфектыўныя метады, працаваць над тэхналогіяй. Плануецца павялічваць пасаевы кукурузы за кошт гібриднага зерневага кірунку. З тым, каб у наступным годзе мець да мільёна тон зерня кукурузы. Гэта цалкам рэальна.

Дадам, што ў жывёлагадоўчай галіне вобласці прыбайкі на пяціцісячны надой на карову ў год. Цяпер працуем над паліпшэннем тэхналогіі ўтрымання, кармлення, даення грамадскага статак. У сувязі з гэтым ажыццяўляецца праграма па будаўніцтве і рэканструкцыі малочна-тварных фермаў. На Міншчыне ў стадыі рэканструкцыі 323 МТФ, 16 ужо ўвёлі ў эксплуатацыю. Да пачатку зімовага стойлавага перыяду ўсе яны павінны быць заселены жывёлай. На гэтыя мэты неабходны вялікія капіталаўкладанні. Таму прыцягваем уласныя сродкі сельгасарганізацый, крэдытныя рэсурсы, дапамагаем абласны бюджэт. На новых МТФ, абсталяваных даўгалежнымі заламі, будуць выкарыстоўвацца сучасныя тэхналогіі. Усё гэта дазволіць павялічыць колькасць малочнага статак і надой малака.

ЖЫЦЬ І ПРАЦАВАЦЬ ПА-САЛІГОРСКУ

ВЫГЛЯД СТАЛІЦЫ ШАХЦЁРАЎ ЗА АПОШНІЯ ГАДЫ ЗНАЧНА ПЕРАМЯНІЎСЯ, ЯШЧЭ БОЛЬШ ЗМЕН МАЕ БЫЦЬ НАПЕРАДЗЕ

Салігорск — самы малады ў сям'і беларускіх гарадоў. У 2008 годзе яму споўнілася 50 гадоў. Горад называюць шахцёрскай сталіцай: практычна кожны яго жыхар звязаны са здабычай калійнай руды і перапрацоўкай яе ва ўгнаенні. Будаўніцтва Салігорска пачата ў 1958 годзе ў сувязі з прамысловым асаеннем Старобінскага радовішча калійнай солі. Плошча Салігорскага раёна — 2,5 тыс. квадратных кіламетраў, 35,8% яе заняты лясамі. Колькасць насельніцтва — больш за 136 тыс. чалавек, у тым ліку звыш 102 тыс. працаваюць у самім горадзе. У 1924 годзе на землях цяперашняга раёна былі створаны дзве тэрытарыяльна-адміністрацыйныя адзінкі: Старобінскі і Чырвонаслабодскі раёны. У 1962 годзе раён далучылі да Любанскага, а ў 1965-м ён адноўлены пад назвай Салігорскі. У 2006 годзе сумесная сесія гарадскога і раённага Саветаў прыняла рашэнне аб аб'яднанні горада і раёна. У гэты час раён узначаліў Аляксандр Рымашэўскі.

— Аляксандр Браніслававіч, з чаго пачалі сваю дзейнасць на новай пазіцыі?

— Сваю дзейнасць я пачаў з выканання даручэнняў кіраўніка дзяржавы, які ён зрабіў у сакавіку 2006 года. Ніякдзчына на тое, што яго візіт быў звязаны з развіццём сыравіннай базы і нарощваннем вытворчых магутнасцяў ААТ «Беларуськалій», кіраўніцтва раёна была пастаўлена задача зрабіць Салігорск у якасці пачатковага і юбілея горада-садама. За два папярэднія да юбілея гады значныя змены адбыліся ў горадзе, дзе з'явіўся парк 4-х стыхій, спартыўна-відэаважны комплекс з лягоднай арэнай, горад набыў сучасны і яркі выгляд з шырокімі вуліцамі і пешаходнымі зонамі. Значная праца па добраўпарадкаванні і азелененні была зроблена на тэрыторыях, прылеглых да горада. І сёння вытворчыя пляцоўкі ААТ «Беларуськалій», ААТ «Трэст «Шахтаспэцбуд» і іншых арганізацый раёна з'яўляюцца прыкладам утрымання падведамасных тэрыторый.

Асаблівай увагі пасля аб'яднання горада з раёнам і новага імпульсу развіцця патрабавала сельская гаспадарка. Сапраўды, справы тут ішлі так сабе. Да аб'яднання раён займаў апошнія месцы ў вобласці, рэспубліцы. Таму давялося ў першую чаргу звярнуць увагу на развіццё аграрнага сектара. Сёння, напрыклад, мы значна палепшылі пазіцыі збожжа. Пяць гадоў таму валавы збор збожжа быў на узроўні 50-70 тыс. тон, цяпер — 150 тыс. тон (вынікі 2011 года — 122,5 тыс. тон збожжавых каласавых і 27,4 тыс. тон — зерня кукурузы). Калі цукровыя бурاکі збіралі 70 тыс. тон, то сёння ўдвая больш. Значна павялічыліся і надой малака. Сёлета за паўгода надалі стоткі ж, колькі раней за цэлы год. Значны праект рэалізуецца на Салігорскай птушкафабрыцы. Да канца гэтага года тут запланавана ўвесці ў эксплуатацыю яшчэ адзін птушнік на 300 тысяч гадоў. А гэта дазволіць павялічыць выпуск прадукцыі, у прыватнасці, вытворчасць яек узросту на 20%. На прадпрыемстве ўжо пашыраюць цэх перапрацоўкі мяса, вядуць рэканструкцыю склада кармоў, будуць новую лабараторыю.

Калісьці ў раёне было 32 сельскагаспадарчыя прадпрыемствы, зараз іх 14. За кошт аб'яднання і ўзбуйнення ўзмацнілася іх матэрыяльна-тэхнічная база, кадравыя рэсурсы. Акрамя таго, кожны год закупляюцца новыя камбайны, трактары, сельгасінвентар. Шмат зроблена ў рамках праграмы адрэзнення і развіцця селя. У Салігорскім раёне пабудавана пяць новых малочна-тварных фермаў з даўгалежнымі заламі. Працягваючы выконваць даручэнне кіраўніка дзяржавы, у раёне будуецца 3 малочна-тварныя фермы з сучасным абсталяваннем, да канца года плануецца будаўніцтва свінакомплексу на 24 тыс. гадоў, актыўна вядзецца рэканструкцыя 14 малочна-тварных фермаў. Усё гэта даць імпульс на перспектыву.

— І ўсё ж развіццё раёна і іншых галін гаспадарчага комплексу, відаць, залежыць ад паспяховай работы прамысловасці, і ў першую чаргу — ААТ «Беларуськалій»...

— Адкрытае акцыянернае таварыства «Беларуськалій» — візітная картка не толькі раёна, вобласці, але і рэспублікі. Гэта адзін з найбольш у свеце і самы буйны на тэрыторыі СНД вытворца пастаўшчы калійных мінеральных ўгнаенняў. Яго прадукцыя карыстаецца попыткам на замежным рынку і пастаўляецца ў краіны Еўропы, Міжземнамор'я, Усходняй Азіі, Паўднёвай Афрыкі, Індыю, Кітай, Паўднёвы Чынам і Паўночную Амерыку — усяго больш чым у 100 краін. Для захавання дасягнутых пазіцый да сучаснаму рынку ў акцыянерным таварыстве рэалізаваны два праекты,

— Аляксандр Рымашэўскі, кіраўнік Салігорскага раёна

Ведай нашых!

АСАБЫСТЫ ФОНД БЕЛАРУСКИХ ПРЫКАЗАК

Гімназіст з Салігорска разам са сваёй настаўніцай выпусцілі кнігу беларускіх прыказак, з якіх амаль палова аказаліся малавядомымі.

На II Міжнароднай моладзёвай навукова-практычнай канферэнцыі «Навуковыя імкненні-2011» работа вучня Салігорскай гімназіі №2 Мацвея Малахоўскага прызнана лепшай. Разам са сваёй настаўніцай беларускай мовы і літаратуры Ліліяй Аляксандраўнай Валочко хлопеч даследаваў такі цікавы пласт беларускай культуры, як народныя прыказкі. Вучня-мавазнаўцы былі аднадушнымі ў сваім меркаванні: праца настолькі цікавая, што павінна быць выдзелена асобнай кнігай.

Зборнік выйшаў пад назвай «Асабісты фонд беларускіх прыказак». А доктар філалагічных навук з Інстытута мовы і літаратуры імя Якуба Коласа і Янкі Купалы Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Таццяна Васільеўна Валодзіна ў прадмове да яго напісала: «Несумненна, — зборнік прыказак будзе не толькі цікавы ўсім тым, хто шануе народнае слова і мудрасць, але і карысны настаўнікам, журналістам, фалькларыстам, мовазнаўцам». Лілія Аляксандраўна і яе выхаванец прынялі ўдзел у Міжнародным моладзевым форуме «Першы крок у навуку», які ладзіла Акадэмія навук Беларусі. Гэтае прадстаўніцтва меркавальства сабрала разам юныя таленты не толькі з Беларусі, але і Расіі, Украіны, Казахстана. Работа беларускага гімназіста, якую ён выканаў пад кіраўніцтвам і з дапамогай педагога, атрымала самыя найлепшыя водгукі.

Што ж натхніла яго на такую нялёгкаю справу, якая забірае шмат сіл і вольнага часу?

Яшчэ ў малодзых класах зацікавіўся беларускай мовай. Але, на жаль, ведаў яе не вельмі добра. Таму з дапамогай Ліліі Аляксандраўны ўдасканаліў свае веды, вымаўленне. З цягам часу выстала думка больш сур'ёзна заняцца даследаваннем фальклору, прыказак, прымавак на прыкладзе канкрэтных іх нумароў. Менавіта Лілія Аляксандраўна падказала, што такі чалавек, сапраўды захавальнік вуснай народнай творчасці, жыве ў вёсцы Гоцк Салігорскага раёна, што за 64 кіламетры ад горада. Да таго, як на Палессе прыйшла мелірацыйная земляў, населены пункт з 2 тысячамі жыхароў быў адрэзаны ад цывілізацыі. Таму, відаць, тут і захавалі свой адметны дыялект, сваю культуру і традыцыі.

Ульяна Піліпаўна Ліхтар нарадзілася ў 1939 годзе. Лёс падараваў ёй пяцёрку дзяцей, але жанчына рана аудава. Шмат і цяжка працавала, каб паставіць малых на ногі. Вытрымліваць нягоды заўсёды ёй дапамагала цёплае, мудрае і глыбокае народнае слова, якое яна адчувала і сэрцам, і душой. Шмат выслыў Ульяна Піліпаўна памятае ад свайго дзеда Дзмітрыя Лукашавіча Канановіча, якому вельмі любіла і літаральна ўбірала ў сябе яго сакравіты, ёмку гаворку. Мовай Ульяны Піліпаўны заслухаешся: «Я добра помню сваё дзетство. Було мне

памяці. Прыказкі ўсплываюць у гаворцы, калі адпавядаюць сітуацыі, падмацоўваюць думку, — канстатуе Таццяна Валодзіна.

І тым не менш Цімафей Малахоўскі пад кіраўніцтвам свайго педагога са справай справіўся на «выдатна». За два гады ім удалося запісаць каля тысячы ўстойлівых словазлучэнняў. У кнігу ўвайшлі 774 прыказкі, у тым ліку 305 — малавядомыя і рэдзкія, а некаторыя наогул агучаны ўпершыню. Да такой высновы прыйшлі спецыялісты.

Варта дадаць, што запісаць выслыў — гэта палова справы. Іх трэба было сістэматызаваць, размясціць па ўжывальнасці, таматыцы з дапамогай дадатковых інфармацыйных крыніц. У гэтым шмат дапамагла вопытная і вельмі неабаякая да роднага слова настаўніца.

Прыказкі, сабраныя салігорскімі энтузіястамі, характарызуюць жыццё народа ў розных праявах: беднасці, багаці, горы, радасці, шпачці — «Ад самага парогка калочымі шыламі ўсылана дарога», «Бары хату і папату і глядзі сабе бабу гарбаты», «Дзе Макар цяплет не пасе, там чортава высецеле ідзе».

У прыказках назіраецца лексічнае багацце і разнастайнасць моўных сродкаў: «Як сільцо, так і зняраўцо» — «Як край, так і свой звычай».

А вось тэма хаханя, які заўважліва аўтары, сустракаецца вельмі рэдка. На іх думку, прычына ў тым, што селяніну-беларусу даводзілася шмат працаваць, дбаць аб хлебе больш, чым аб уласных пачуццях.

— Няма думкі прадкуючы працу ды выпусціць другую кніжку дасціпных палескіх выразаў? — пацікавілася ў сваіх суразмоўцаў.

— Магчыма, у перспектыве і вернемся да гэтага. Ульяна Піліпаўна не супраць. Прынамсі, у яе памяці ўсплываюць усё новыя і новыя прымаўкі, толькі запамінае. Вельмі мяркуюць сабрацца з сіламі ды запісаць даўнейшыя песні, якіх Ульяна Піліпаўна ведае незлічоную колькасць, — адказвае Лілія Валочко. — Тым больш што Цімафей Малахоўскі вельмі сталы не па гадах, разважлівы, стараны і адкачы. За яго справу не возьмецца, усё ў яго атрымаецца.

Сапраўды, Мацвей надзіва таленавіты хлопеч. Захалпенца дакладнымі дысцыплінамі, удзельнічае ў школьных, раённых алімпіадах. А з гэтага года вельмі адкачы рыхтуецца да ўдзелу ў абласных і рэспубліканскіх, на якія навуачныя дапушчаюцца толькі пачынаючы з дзясятага класа. Акрамя таго, юнак вельмі добра танцуе, займаецца ў гуртку выратавальнікаў.

Пасля заканчэння школы Мацвей збіраецца паступаць у Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт. А там, як ён лічыць, адкрыецца большая прастора для далейшага развіцця сваіх здольнасцяў. Ёе веданне мовы, якую ён удасканаліў дзякуючы працы над кніжкай, дапаможа больш сцісла, дакладна, зразумела выказаць свае думкі.

У парк чатырох стыхій.

Спартыўна-відэаважны комплекс.

Спартыўна-відэаважны комплекс.

Спартыўна-відэаважны комплекс.

Спартыўна-відэаважны комплекс.

Спартыўна-відэаважны комплекс.

Спартыўна-відэаважны комплекс.

Спартыўна-відэаважны комплекс.

Спартыўна-відэаважны комплекс.

Спартыўна-відэаважны комплекс.

Спартыўна-відэаважны комплекс.

Спартыўна-відэаважны комплекс.

СПІС ВЫТАВЫХ ПАСЛУГ ПАШЫРАЕЦЦА

ЯК ПРЫМУСІЦЬ САЛІГАРЧАН ТРАЦІЦЬ ГРОШЫ Ў СВАІМ ГОРАДЗЕ

Летась у Салігорскім раёне вырчка ад рэалізацыі тавараў, прадукцыі, работ і паслужыў звыш 22 трлн рублёў. Гэта амаль у два з паловай разы больш, чым у папярэднім годзе. Чысты прыбытак павялічыўся ў 5 разоў і склаў 7,7 трлн рублёў. Сёлета за 8 месяцаў паказчык таксама большы за аналагічны леташні.

Як мяркую намеснік старшыні райвыканкама на эканоміцы Ірына Зубарэвіч, гэта вынік расшырэння сістэмы гандлю. Напрыклад, нядаўна ў горадзе адкрыўся гіпермаркет «Златак», у стадыі будаўніцтва яшчэ адзін. Узвядзеннем свайго гандлёвага пункта заняты буйны пастаўшчы рыбак прадукцыі на беларускі рынак ТДА «Віталор». У цэнтры горада мяркуецца пабудова супермаркет «Карона», прыбалтыйскім інвестарам — два «Лермаркеты».

У мінулым годзе ў Салігорску з'явілася пяць новых аб'ектаў грамадскага харчавання, у выніку колькасць пасадачных месцаў тут павялічылася да 30. Да канца гэтага года ў горадзе адкрыецца яшчэ

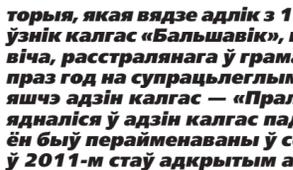
тысяч рублёў, а з улікам «Беларуськалія» — звыш 15 мільянаў. Таму хацелася б, каб нашы жыхары трацілі грошы ў сваім горадзе, а для гэтага пашыраем гандлёвую сетку. Але, на жаль, у нас не хапае бытавых паслужыў. Над гэтым пытаннем цяпер і працуем. Ва ўсіх аграгарадках рэканструюваны, прыведзены ў належны выгляд комплексныя прыёмныя пункты, выконваюцца сацыяльныя стандарты. Апошнім часам былі пачалі аказваць высюкаўчым уцэсткаў, уборка збожжавых, бульбы, прыборка тэрыторыі вакол дома, ў двары, колка дрову. Закупляецца неабходная тэхніка, сельгасінвентар. Але, на жаль, сельская жыхары пакуць мала карыстаюцца такой магчымаасцю. Як правіла, работу бытавога абслугоўвання яны звязваюць з рамонтам і вырабам адзення, абутку, рамонтам складанай бытавой тэхнікі, рэгулярнымі паслужыў. Але з цягам часу, пры адпаведнай рабоце, магчыма яны пазбягаць такога стэрэатыпу.

Матэрыялы падрыхтавала Таццяна ЛАЗОУСКАЯ. Фота Марыі ЖЫЛІНСКАЙ.

НОВЫЯ ГАРЫЗОНТЫ ААТ «Бальшавік-Агра»

У самай паспяховай гаспадарцы Салігоршчыны жывуць не толькі сённяшнім днём, але і робяць зачын на перспектыву.

Летась адкрытае акцыянернае таварыства «Бальшавік-Агра» адзначыла 80-гадовы юбілей з дня заснавання. У сельгаспрадпрыемства багатая і надзвычай цікавая гісторыя, якая вядзе адлік з 1931 года, калі на адной з вуліц вёскі Крывічы ўзнік калгас «Бальшавік», названы ў гонар земляка Іларыёна Дразгаловіча, расстралянага ў грамадзянскую вайну белагвардзейцамі. А неўзалежна ад супрацьлеглым канцы населенага пункта землі і стварылі яшчэ адзін калгас — «Пралетарый». У хуткім часе дзве гаспадаркі аб'ядналіся ў адзін калгас пад назвай «Бальшавік». У недалёкім мінулым ён быў перайменаваны ў сельгаспрадпрыемства вытворчы кааператыв, а ў 2011-м стаў адкрытым акцыянерным таварыствам.

Рэканструкцыя і мадэрнізацыя — на асобым кантролі

Рэканструкцыя малочнатаварнай фермы «Канцавая-1» пачалася ў студзені гэтага года. Як патрабуе кіраўнік дзяржавы і губернар Мінскай вобласці Барыс Батура, тут будзе прыбудаваны малочнадаільны блок. Работы вядуцца паскоранымі тэмпамі. Напрыклад, у верасні плануецца ўсталяваць неабходнае абсталяванне, а ўжо 1 кастрычніка паставіць у будынкі жывёлы.

— Раней тут у двух старых кароўніках і памяшканні для сухастойнага ўтрымання стаяла 200 кароў, зараз статак павялічыцца да 600 галоў, — уводзіць у курс справы намеснік дырэктара Леанід Клімец.

— А дзе возьмеце жывёлы? Купляеце ў іншых гаспадарак ці за межамі краіны? — цікавіцца ў свайго суразмоўца.

— У гэтым не маем патрэбы, бо дадаткова ўводзім 400 сваіх цялушак. Зараз яны кругласучасна знаходзяцца на пашы. Менавіта за кошт уводу высокапрадукцыйнага маладняку і ўкаранення перадавых тэхналогій плануецца павысіць надой, — тлумачыць Леанід Іванавіч.

На ферме прадугледжаны не толькі даільная зала, але і іншы камфорт для жывёлы, напрыклад, падача цёплай вады ў палкі. Па-

клапаціліся таксама і пра тое, каб работнікі фермы адчувалі тут сябе ўтульна. Для іх прадугледжаны цёплы туалет, бытоўка, раздзявальня, а таксама асобны кабінет для ветэрынарнай службы.

Рэканструкцыя вядзецца гаспадарчым спосабам, з дапамогай прадстаўнікоў пачочных арганізацый, ці так званых «шабашнікаў».

Ферму мы наведвалі якраз падчас абедзённага перапынку, але па ўсім відаць — адпачываць тут ніхто не збіраўся.

— Няма калі: пакуль ёсць магчымасць, хочацца зарабіць. А плаціць тут нядрэнна. Хаця, вядома, і нагруква вялікая. Працу пачынаем, калі развіднее, а заканчваем позна ўвечары, — распавялі будаўнікі.

Па іх словах, кормяць у гаспадарцы таксама добра. Меню разнастайнае: салата, боршч, суп, макарона, бульба, мясныя вырабы, гародніна, кампоты, мінеральная вада. Харчаванне абыходзіцца нядорага. За абеды вылічваюць толькі дзесяць працэнтаў з зарплат, астатняе па сабекошце даплачвае прадпрыемства. Акрамя таго, гаспадарка прадставіла будаўнікам бясплатнае жыллё, дзе створаны неабходныя бытавыя ўмовы.

На ферме — клумбы і газоны? Чаму б і не!

Некалькі гадоў таму ААТ «Бальшавік-Агра» значна расшырыла свае ўладанні за кошт далучэння сельгасар-

рэканструяваны ўсе жывёлагадоўчыя фермы, што дазволіла значна знізіць ручную працу. У вёсцы Заўшы-

нізацыя памяшканняў прайшла тры гады таму. Тут утрымліваецца 1300 галоў цялят і маладняку, вялікая ўвага надаецца племянной і селекцыйнай рабоце. Менавіта тут вядзецца адбор высокапрадукцыйных цялушак для папаўнення дойнага статаку.

Адразу кідаецца ў вочы, што на ферме надаюць вялікую ўвагу добраўпарадкаванню тэрыторыі: газоны зялёнай травы, клумбы з кветкамі, маладыя дрэўцы, усюды чысціня і ўтульнасць, а ў самых жывёлаводчых памяшканнях нават адсутнічае характэрны пах.

Навядзеннем парадку на жывёлагадоўчых аб'ектах і прылеглах да іх тэрыторыяў займаецца пастаянна, — не без гонару зазначыў Леанід Клімец. — За мінулы год па выніках абласнога спаборніцтва гаспадарка нават атрымала ўзнагароду.

Намеснік дырэктара Леанід КЛІМЕЦ.

ганізацый «Перамога сацыялізму» і «Заўшыцы». Там ужо — цэнтральнай сядзібе былой гаспадаркі — мадэр-

На патрэбы жывёлагадоўлі

Раслінаводства ў ААТ «Бальшавік-Агра» працуе на патрэбы жывёлагадоўлі. Сёлета ў гаспадарцы дасягнулі самай высокай ураджайнасці ў Салігорскім раёне — 53,5 цэнтнера з гектара, а камбайнер Андрэй Ісаеня са сваім памочнікам Анатолем Чарняўскім на «Лексіёне -600» намалацілі звыш 3 тыс. тон збожжа. Летась перадавік удзельнічаў у фестывалі-кірмашы працаўнікоў сяла «Дажынкы», што прайшоў у Маладзечне.

Асноўную стаўку ў акцыянерным таварыстве робяць на трыцікале, пшаніцу, ячмень. Сёлета тут намалацілі 15 тыс. тон збожжа. Але каб цалкам забяспечыць грамадскі статак кармамі, патрэбна 21 тыс. тон. Сёлета выдаўся добры ўраджай кукурузы, і частка яе пойдзе ў рацыён жывёлы.

— Акрамя таго, у нас пасеяны рапс і соя адпаведна на плошчы ў 650 і 360 гектараў. Гэтыя культуры асабліва выгадна вырошчываць гаспадарцы, асноўны напрамак дзейнасці якой жывёлагадоўля. Ахдоўкі іх перапрацоўкі, а менавіта макуха, якая атрымліваецца пасля выціскання алею, пойдзе на корм жывёлы, — канстатуе аграном Міхаіл Радзевіч.

Сёння ў гаспадарцы актыўна ідзе сяўба азійных, работа наладжана кругласучасна. Закончылася сяўба рапсу, прыступілі да сяўбы пшаніцы, на чарзе трыцікале. Для механізатараў, усіх, хто працуе на гэтым адказным участку, арганізавана двухразовае гарачае харчаванне з дастаўкай у поле.

Людзі — галоўны капітал прадпрыемства

А неўзабаве ў ААТ адкрыецца і свая сталовая. Варта дадаць, што прадпрыемства штогод укладвае мільярд рублёў не толькі ў развіццё матэрыяльна-тэхнічнай базы, набыццё новай тэхнікі, укараненне перадавых тэхналогій, але павышэнне культуры землеўладальцаў і вядзення жывёлагадоўлі.

Шмат увагі надаецца сацыяльнаму, стварэнню годных умоў адпачынку для тых, хто сваімі рукамі, талентам уносіць уклад у грамадскую гаспадарку. Прыкметна папрыгажэў аграгарадок «Крывічы», які з'явіўся на карце раёна ў 2005 годзе. Тут, як цяпер модна казаць, выконваюцца ўсе сацыяльныя стандарты.

Ёсць комплексны прыёмны пункт, дзіцячы са-

док, школа, магазін. Наладжаны побыт, добрыя заробкі, а таксама жыллё прываблівае ў

акцыянернае таварыства ўсё больш людзей з іншых рэгіёнаў вобласці. У гаспадарцы прак-

тычна вырашана жыллёвая праблема.

На цэнтральнай сядзібе ўзведзены цэлы пасёлак — 70 індыўідуальных дамоў з усімі выгодамі, тэлефоннай сувяззю, прыродным газам, неабходнымі гаспадарчымі пабудовамі.

Людзі — гэта галоўны капітал гаспадаркі, яе залаты фонд, да якога ставяцца з павагай і клопатам. Тут аплачваюць большую частку расходаў на санаторна-курортнае лячэнне, аказваюць матэрыяльную дапамогу, калі чалавек трапіў у складаную жыццёвую сітуацыю, захварэў. Аднаразова выплаці належачы маладым пры ўступленні ў шлюб, нараджэнні дзіцяці.

Жыхары Крывічаў імкнуцца як мага лепей упрыгожыць свае сядзібы.

Карова для чалавека ці чалавек для каровы?

Развіццё жывёлагадоўлі ў ААТ «Бальшавік-Агра» надаецца сапраўды значнай увага. Акрамя свіней, у гаспадарцы ўтрымліваецца больш пяці тысяч буйной рагатай жывёлы, у тым ліку амаль дзве тысячы дойных кароў. Малака здаюць на Салігорскі малочны завод. Амаль трэць яго ідзе экстра-класам. Перапрацоўка прадукцыі прыносіць добры прыбытак. Але кіраўніцтва «Бальшавік-Агра» зацікаўлена ў тым, каб ён быў больш важкі. Таму і ўкладвае немалыя сродкі ў будаўніцтва, рэканструкцыю, мадэрнізацыю, укараненне перадавых тэхналогій у жывёлагадоўлі. Тры гады таму ўвай ў эксплуатацыю новы сучасны малочнатаварны комплекс на тысячу кароў.

— На комплексе заняты 31 чалавек, у тым ліку 5 апэратараў машынага даення. Тры даяркі працуюць, дзве на выхадных. Так што жанчыны маюць магчымасць адпачыць, заняцца хатнімі справамі. Сярэднямесячная зарплата ў жывёлаводаў каля трох з паловай мільёнаў рублёў. Але апэратары машынага даення, у залежнасці ад надояў і якасці малака, могуць зарабіць і да пяці мільёнаў, — адзначае загадчык МТК Сяргей Міхнавец.

На ферме не карова прыстасоўваецца да чалавека, а наадварот. Працос даення кантралюецца з дапамогай камп'ютара. Звесткі пра ўсіх рагуль унесены ў базу даных, у кожнай на шы спецыяльны датчык, які падае неабходныя параметры на манітор. А

Новая ферма з сучаснай даільнай залай.

апэратар, як у кнізе, чытае інфармацыю не толькі пра тое, колькі малака і якой якасці дала карова, але і пра стан яе здароўя. Калі надой зменшыліся, значыць, трэба шукаць прычыну і лячыць жывёліну. А магчыма, і на спецыяльную дыету перавесці ці дадатковы паёк прызначыць. На ферме дзейнічае клімат-кантроль, а ўвесь цыкл атрымання прадукцыі закрыты: ад каровы малака трапляе адразу ў халадзільнік. Даяркі сцвярджаюць, што яно нават стала больш смачным і якасным. Не верыць ім таньня, паколькі ўсё больш здаецца прадукцыі класам «экстра».

Мясцовыя каўбасы ў пашане нават у Масквічоў

Дваццаць гадоў у «Бальшавік-Агра» працуе мясаперапрацоўчы цэх.

— Штодзень сюды праступае паўтары тоны свінніны і паўтоны ялавічыны, з якіх вырабляем каля 40 гатункаў прадукцыі. Гэта салямі, паўвэнджаны, сырыя каўбасы, балыкі, буйнакускавыя паўфабрыкаты, фарш, рагу, рэбры, — расказвае майстар цэха Любоў Грыцкевіч.

— Нашы вырабы не толькі якасныя, але і экалагічна чыстыя. Па-першае, мы не бярэм мяса з іншых арганізацый, а выкарыстоўваем толькі тое, што завозіцца са сваёй гаспадаркі. Прычым, не займаемся глыбокім замарожваннем. Каўбасы, паўфабрыкаты выпускаем толькі з ахалоджанага мяса. Па-другое, для іх прыгатавання выкарыстоўваем натуральныя беларускія спецыі, часнок, які закупляем у мясцовага сельскагаспадарцы.

Дарчы, раз на месяц работнікі гаспадаркі могуць набыць каўбасу па мінімальнай цане — 22 тыс. рублёў за кіло — у лік будучай зарплаты ці за наяўныя грошы. Такія льготы прадугледжаны і ветэранам, пенсіянерам, якія раней працавалі ў калгасе.

Гаспадарка адкрыла адну краму на цэнтральнай сядзібе, у вёсцы Крывічы, і тры ў Салігорску. Прадукцыю даўно, што называецца, расмакавалі

не толькі мясцовыя насельнікі, але і прыезджыя з Мінска і нават Масквы. Каля фірмовых пунктаў заўсёды чарга, а найбольш спрытнае пакупнікі імкнуцца яе заняць яшчэ да таго, як прыйдзе машына з прадуктамі.

— Сапраўды, у нас усе свежае, паколькі магазіны заказваюць прадукцыю згодна са сваімі патрэбамі і паштам пакупнікоў, — працягвае Любоў Данилаўна. — Разам з тым, нашы вырабы значна таннейшыя, чым у іншых вытворцаў. Напрыклад, кілаграм паўвэнджанага каўбасы каштуе крыху больш за 40 тысяч рублёў.

Зараз у цэху мяняцца халадзільнае абсталяванне. А значыць, вытворчасць будзе працаваць яшчэ больш эфектыўна.

Фармушчык-складальнік каўбасных вырабаў Вольга КАРНІЕВІЧ, майстар цэха Любоў ГРЫЦКЕВІЧ і жыллоўчык мяса Анатоль ГАРАЙНАЎ.

ВЯРНУЦЬ ПРЫРОДЗЕ ТОЕ, ШТО ЁЗЯЛІ

На Старобінскім торфабрыкетным заводзе не толькі здабываюць торф, але і залечваюць раны, што нанеслі навакольнаму асяроддзю.

Ад спецыяліста да кіраўніка

Дырэктар ВІКТАР АНІКЕЕНКА.

Пасля заканчэння тарфянога факультэта Беларускага політэхнічнага інстытута (сёння Беларускага Нацыянальнага тэхнічнага ўніверсітэта) быў накіраваны ў Старобін на працу выпускнік Віктар Анікеенка. Старобінскі торфабрыкетны завод на той час яшчэ ўзводзіўся. І малады спецыяліст непасрэдна ўдзельнічаў у яго будаўніцтве. У прыватнасці, Віктар Міхайлавіч прызначаюць старшым майстрам брыкетнага цэха, а затым і яго начальнікам. Бясспрэчна, у такім маладым узросце такі адказны ўчастак работ — не кожнаму пад сілу, але спецыяліст справіўся. Відца, пэўную ролю адыграла і тое, што «тарфяная» справа была для хлопца знаёмай з дзяцінства. Справа ў тым, што яго бацька працаваў на вядомым на тым часе прадпрыемстве «Асінторф» у Аршанскім раёне. Ён часта браў з сабой на аб'екты сына, паказваў, як здабываюць торф, вырабляюць з яго прадукцыю. Гэта і паўплывала на выбар юнаком прафесіі. А цяпер, можна сказаць, гэтая прафесія стала для Анікеенкаў сямейнай. Па слядах Віктара Міхайлавіча яго дачка пасля заканчэння політэхнічнага ўніверсітэта таксама працуе ў тарфяной галіне. Цалкам Старобінскі завод быў уведзены ў дзеянне 31 мая 1977 года, а праз год выканаў план па выпуску брыкету амаль на 150%, і Віктар Анікеенку прызначылі галоўным інжынерам. А прадпрыемства ён узначаліў у 1990 годзе. Пасля развалу Савецкага Саюза, падчас эканамічнай нерозбяржы, прадпрыемства пад яго кіраўніцтвам выйшла з цяжкай сітуацыі і пачало нарошчваць аб'ёмы вытворчасці.

«Калі мы не пашырым сыравінную зону, то вытворчасць торфабрыкету значна знізіцца»

Сёння на Старобінскім торфабрыкетным заводзе выпускаюць 250 тыс. тон брыкету штогод, гэта амаль 30% ад агульнай выпускальнай вытворчасці. Сёлета тут здабылі 35% торфу ад аб'ёму здабычы гэтага віду паліва ў цэлым па краіне. На экспарт ідзе 70% брыкету, а 30% спажывае ачынены рынак.

— На вашу думку, Віктар Міхайлавіч, чаму менавіта старобінская прадукцыя карыстаецца вялікім попытам на рынку Беларусі і за мяжой? — Таму што яна якасная і танная. А зніжаць сабекошт дазваляюць максімальная загрузка вытворчых магутнасцяў і эканомія

паліўна-энергетычных рэсурсаў. Фактычна 70% цэплага вырабляем на мясцовых відах паліва. Заводская кацельня забяспечвае цэлым вытворчасць; акрамя таго, частка яго ідзе на ацяпленне пасёлка тарфянікаў — а гэта 350 кватэр, а таксама дамоў, якія належаць іншым арганізацыям. Прадпрыемства таксама выпрацоўвае да 50% электраэнергіі з дапамогай турбагенератарных устаноў, што працуюць на фрэзерным торфе. Таму такая электраэнергія абыдзецца значна танней, чым пакупная. Мы самі рамантуем тэхніку, у нас ёсць свой аўтамабільны, чыгуначны транспарт, працяг вузакалеяйкі, па якой дастаўляем торф

у прамысловую зону, 50 кіламетраў. Маём мы і цэплавоз, пасажырскія вагончыкі, якімі возім людзей на аб'екты, неабходную тэхніку для папурачна-разгрузачных работ. Так што не трэба яе заказваць у пачобных арганізацыяў. А гэта таксама дае магчымасць эканоміць і дастаўляць прадукцыю ў любую краіну свету.

— Віктар Міхайлавіч, асаблівае вашага прадпрыемства ў тым, што работа носіць сезонны характар. Якія цяжкасці ўзнікаюць у сувязі з гэтым? — Спраўды, мы здабываем торф толькі тры летнія месяцы, завод працуе круглы год па выпуску брыкету. Але людзі не застаюцца без працы. Частку перавозім дадаткова ў механічны цэх, дзе яны займаюцца рамонтам і падрыхтоўкай здабывальнай тэхнікі, абсталявання да наступнага сезона. У нас папярэдняе расісана, чым і дзе будзе займацца кожны канкрэтны чалавек.

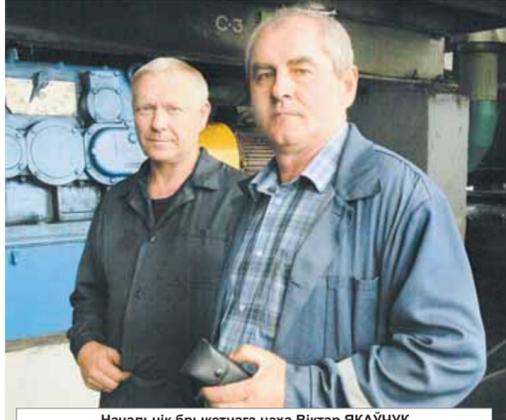
— Размяшчэнне працяўнікаў вашага прадпрыемства, і яны выкарысталі закладчыніцы паліва, і новыя участкі пад яго здабычу не абадзецца. Спраўды існуе такая праблема? — Запасы торфу на адведзеных плошчах складаюць 800 тыс. тон. Кампенсатарамі сыравіннай базы вызначаны тарфяныя радовішчы «Кіеўца» і «Грычын», якія размяшчаюцца ў Мінскай і Брэсцкай абласцях. Іх плошча адпаведна — 1350 і 6085 гектараў. Здабыча сыравіны на іх да-

завоіць выпускаць торфабрыкет з гадавай праграмай 185-200 тыс. тон да 2045 года. Бясспрэчна, прадпрыемства мае патрэбу ў расшырэнні сыравіннай базы. Але працэдура адводу земляў складаная, патрабуе вялікіх матэрыяльных затрат і часу.

На Захадзе, напрыклад, у той жа Ірландыі, усе асноўныя тарфяныя радовішчы аддалі ў рукі адной арганізацыі, якая і вырашае, што, дзе і колькі каму адвесці. А мы кожны гектар літаральна выпрошваем на каленях. Лічу, што наш калектыв робіць справу агульнадзяржаўнай важнасці, мацуе бяспеку нашай краіны. Кожны год мы прыносім Беларусі 10 млн долараў, а сёлета будзе больш за 10 млн. У гэтым годзе мы аднымі з першых завяршылі сезон здабычы торфу з рэкордным паказчыкам — 517 тыс. тон фрэзернага торфу, з якога вырабілі 270 тыс. тон брыкету. Разам з тым, калі мы не атрымаем новых участкаў, то вытворчасць брыкету знізіцца з 250 тыс. тон у года да 150.

— Расшырэнне сыравіннай базы для торфаздабычы, мяркуючы, актуальнае яшчэ і таму, што кіраўнік дзяржавы, урад ставяць задачу пераводу кацельняў на мясцовыя віды паліва. А Старобінскі завод працуе і на ачынены рынак.

Торф быў заўсёды важным відам мясцовага паліва, паколькі змяшчае энергетычны аддзяляльнік паліўна-энергетычных рэсурсаў. І нашу прадукцыю ахвотна набываюць, таму што яна значна танней,

Начальнік брыкетнага цэха ВІКТАР ЯКАЎЧУК і апаратчык па сушыцы торфу СЯРГЕЙ ВАСІЛЕНКА.

У будучыні ўпэўненыя

На Старобінскім торфабрыкетным заводзе добра разумеюць, што будучыня ёсць у таго прадпрыемства, якое не стаіць на месцы. Таму з самага дня заснавання ўкладваюць сродкі ў яго мадэрнізацыю, развіццё, тэхнічнае пераўзбраенне. Штогод на гэтыя патрэбы ідзе больш 10 мільярд рублёў асаблівых сродкаў. У прыватнасці, рэканструявана бункерная сыравіна, дзе ўстаноўлены два вагона-перакульнікі. Гэта дазволіла цалкам механізаваць працэс разгрузкі сыравіны, што паступае на перапрацоўку. Пабудаваны таксама газавод, выканана рэканструкцыя і перавод трох з пяці дзейных катлоў ў кацельню на газавое паліва, што забяспечыла бесперабойнае забяспячэнне цэплага спажывання Старобіна і на вытворчыя патрэбы, што дало магчымасць скараціць расход торфу да 140 тыс. тон за год. Напрыканцы 90-х гадоў тут правялі рэканструкцыю кацельні і зманціравалі 3 новыя турбагенератары, што дазволіла забяспечыць сваёй электраэнергіяй да 60% патрэб вытворчасці. Прынамсі, за час эксплуатацыі абсталявання выраблена больш 50 млн кілават-гадзін электраэнергіі. На 1 кв.г. затрачана ўсяго 160-165 грамаў паліва.

Варта дадаць, што за час работ завода закупка сучаснага абсталявання і пераводу вытворчых цэхаў вялікае пастананне. Але ў сувязі з сертыфікацыяй міжнародных крытэрыяў якасці, аховы працы і экалогіі, якую атрымалі ў 2011 годзе, зма магчыма выпуску прадукцыі абмяркоўваецца з пункту гледжання адпаведнасці еўрапейскім патрабаванням. Згодна Рэспубліканскай дзяржаўнай праграме «Торф», плануецца поўнае тэхнічнае пераўзбраенне прадпрыемства. Больш за ўсё тут заклапочаны пытаннямі перабудовы сушыльнага абсталявання.

У цяперашні час на прадпрыемстве сур'езна займаюцца мадэрнізацыяй сушыльнага абсталявання. Чатыры сушыльнікі вытворчасці былой Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі (ГДР), што былі ўстаноўлены яшчэ ў 1978 годзе, выкарысталі свой рэсурс. Пакупка іх за мяжой патрабуе валютных выдаткаў. Таму на заводзе заказалі іх у беларускіх вытворцаў. У пачатку наступнага года тут ужо з'явіцца першая такая машына, якая пройдзе выпрабаванні.

Выканаўца абавязкаў начальніка цэха цэплага-вадазабеспячэння КАЗІМІР АНДРУХОВІЧ і майстар кантрольна-вымяральных прыбораў ВАЛЯНЦЯ КОРЖ.

Аўтаматычная выгрузка торфу з вагонаў.

На «бруднай» вытворчасці ўсюды чысціня

Варта дадаць, што на Старобінскім торфабрыкетным вялікая ўвага надаецца стварэнню бяспечных і камфортных умоў працы. Шчыра сказаць, асабіста я не ўяўляю, што на прадпрыемстве, якое займаецца «бруднай» вытворчасцю, — парадкай чысціня, а работнікі экіпіраваны ў прывабнае спецадзенне. Ужо на падыходзе прымятана, што ёсць тут моцная гаспадарская рука. Добраўпарадкаваная тэрыторыя, парк з маладымі дрэўцамі, паўсюдна кветнікі, газоны, альпійская горка.

— Шмат увагі надаём культуры вытворчасці, наведзенню парадку на тэрыторыі завода і прылепных да яе, — канстатуе выканаўца абавязкаў начальніка цэха цэплага-вадазабеспячэння і каналізацыі Казімір Андруховіч. — У кожнага падраздзялення свой лозунг. Напрыклад, у нашага цэха ён такі: «Чысціня — залог здароўя, парадка перш за ўсё».

У цэхах абсталяваны бытавыя памішкі, дзе чалавек можа пераапрацаваць прыняць душ, адпачыць, падсілкавацца. У кожным цэху ёсць залы для правядзення нарад і сходаў. Памішкі падтрымліваюцца ў добрым стане, паколькі тут рэгулярна вядзецца бягучы рамонт. Напрыклад, у 2009-м адрамантавана душавая экіпіравальнага пункта чыгуначнага цэха.

Трынаццатая зарплата за дванаццаць месяцаў

Дзяніс ГІМЖЭЎСкі — інжынер аддзела забяспячэння і збыту. Але на час адпачынку старшыні прафкама займаецца і прафсаюзнымі справамі.

Гарантаваная бяспека ў зоне павышанай небяспекі

На заводзе дзейнічае сістэма менеджменту якасці ў адпаведнасці з патрабаваннямі ISO 9001:2008, сістэма кіравання навакольным асяроддзем, што адпавядае патрабаванням ISO 14001:2004, і сістэма менеджменту прафесійнай бяспекі і аховы працы, што адпавядае OHSAS 18001:2007, дзеянне якіх пацверджана сертыфікатамі адпаведнасці міжнароднай арганізацыі па сертыфікацыі SAI GLOBAL, — распавядае вядучы інжынер па ахове працы Сяргей Таўпека.

А перш чым дапусціць карэспандэнта на вытворчасць, Сяргей Віктаравіч праводзіць інструктаж і строга папярэджае, што на тэрыторыі прадпрыемства распаўсюджваюцца правілы дарожнага руху Рэспублікі Беларусь. Іншымі

словамі, перавагу мае пешаход. А вадзіцель павінен прыняць усе захады, каб у крытычнай сітуацыі не дапусціць наезду на яго. Спраўды, папярэджанні не лішня, калі ўлічыць, што ў прадпрыемства шмат свайго аўтатранспарту, павышанай небяспекі механізмаў і абсталявання, асабіста чыгунка.

За захаваннем правіл тэхнічнай бяспекі пільна сочаць не толькі службы аховы працы, але і грамадскія інспектары з ліку саміх рабочых. Яны ёсць у кожным вытворчым падраздзяленні, у кожнай змене, а на участках здабычы торфу іх два. Надаюна ў калектывны дагавор унеслі пункты, згодна з якімі грамадскія інспектары будуць заахвочвацца матэрыяльна за лепшыя паказчыкі ў галіне аховы працы.

Як той казаў, толькі сыты чалавек — здаровы чалавек, а значыць, добры работнік. Харчаванню працаўніку тут надаюць належную ўвагу. Для тых, хто працуе непасрэдна на торфазабрацоўцы, гарачыя абеды дастаўляюць спецыяльна абсталяваным машынам прама на аб'екты. На тэрыторыі прадпрыемства ёсць свая сталова. Кошт абеду тут невялікі, паколькі грошы ідуць у асноўным на закупку прадуктаў, а вада, цяпло, электрычнасць для прыгатавання страў свае, бясплатныя, паколькі выпрацоўваюцца прадпрыемствам на свае патрэбы.

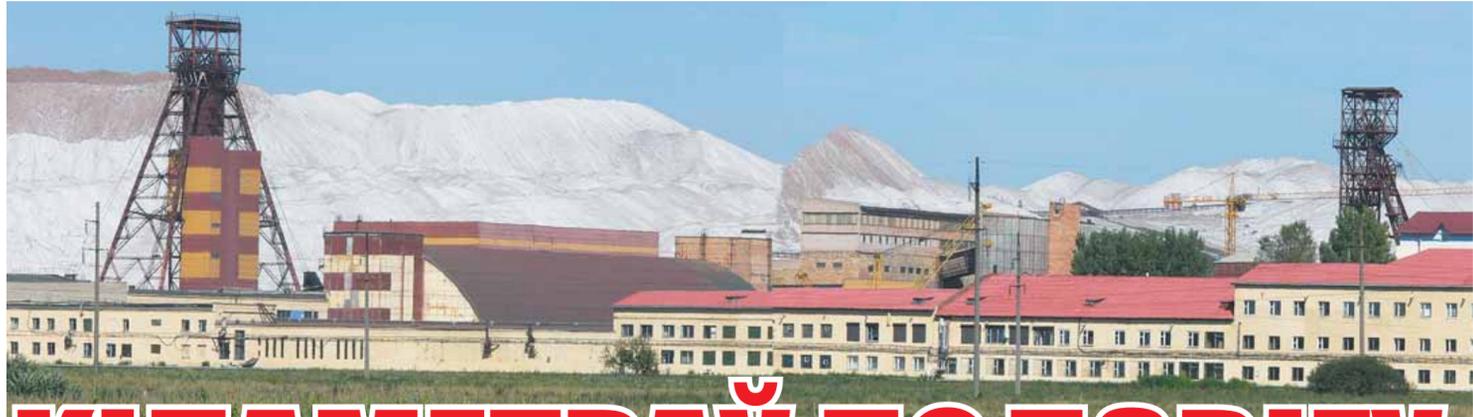
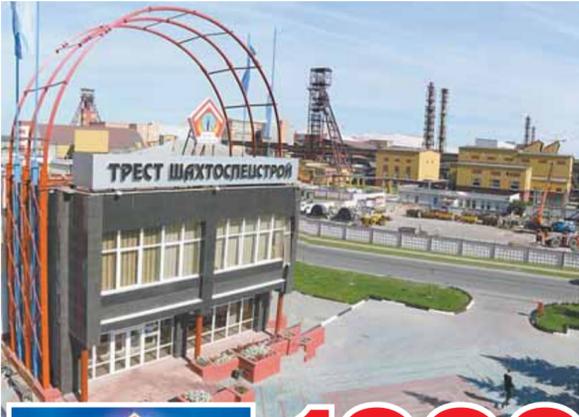
На балансе акцыянернага таварыства інтэрнат і нават створана свая пажарная служба з неабходнай тэхнікай. Словам, завод з усёй інфраструктурай, жыллем хутэй напамінае свой асобны астравок ці міні-горад у горадзе.

Там, дзе пяхота не пройдзе і танкі загразюць

Вузакалеяная чыгуначная дарога Старобінскага торфабрыкетнага завода — гэта буйнейшая па аб'ёме перавозак вузакалеяка Беларусі. Будаўніцтва завода і асваенне тарфяных масіваў у заходнім напрамку гарадскога пасёлка Старобін пачалося ў 1968 годзе, 1972-м датуецца здабыча фрэзернага торфу. Не пазней гэтага часу ўзнікла і вузакалеяная магістраль. Дарога актыўна працуе, інтэнсіўнасць руху вельмі высокая, працяг яе 50 кіламетраў. Галоўная славаўца дарогі — дзейная ЭСУАЗ (ЭСУАЗ-002). Тут таксама ажыццяўляецца рэгулярны рух пасажырскіх (рабочых) цягнікоў. Праезд дазваляецца толькі работнікам торфабрыкетнага завода.

Матэрыялы падрыхтавалі Таццяна ЛАЗОЎСКАЯ, Алена ДАУЖАНОК. Фота Марыі ЖЫЛІНСКАЙ.

1000 КІЛАМЕТРАЎ ПОДЗВІГУ, альбо Каго яшчэ ў Беларусі віншуюць з Днём шахцёра

Адзінае шахтабудаўнічае прадпрыемства Беларусі — адкрытае акцыянернае таварыства «Трэст Шахта-спецбуд», якое базуецца ў Салігорску, — сёлета адзначала сваё 35-годдзе. Упершыню творчая брыгада «Звязда» павяла ў калектыве і расказала пра яго па-сапраўднаму гераічную працу ў 2003 годзе, потым наведвалася зноў. За апошні час тут змянілася вельмі многае. Трэст зараз моцна трымаецца на ногах, ёсць аб'ёмы работ, перад ім пастаўлены задачы, ад якіх займае дух.

Карэспандэнты газеты гутарылі з генеральным дырэктарам акцыянернага таварыства Сяргеем ГАРБАЦЭВІЧАМ. Сяргей Леанідавіч узвучыў асноўныя напраўкі працы. Да гэтага кіраваў агульнабудаўнічым упраўленнем у Салігорскім трэсце № 3, працаваў у аб'яднанні «Беларуськалія». Скончыў Акадэмію кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь і аспірантуру пры акадэміі, абараніў кандыдацкую дысертацыю аб арганізацыйна-эканамічным механізме павышэння канкурэнтаздольнасці прадукцый прадпрыемстваў рэспублікі.

Генеральны дырэктар Сяргей ГАРБАЦЭВІЧ.

— Сёння акцыянернае таварыства з'яўляецца манопольным прадпрыемствам у рэспубліцы ў будаўніцтве шахтных сталоваў і камер вентыляцыйнага апарату, праходзімых як камбайнавым, так і бура-ўзрыўным спосабам, — расказаў генеральны дырэктар. — Мы — адзіны ў краіне арганізацыя, якая мае поўны комплект горнашахтнага абсталявання для праходкі і будаўніцтва вертыкальных сталоваў, а гэта найбольш складаны від падземных работ у шахтных будаўніцтвах, а таксама тэхніку для гарызантальных выпрацовак. А калі такая буйная

што я кротка ўпамінаў, а таксама загрузачнага комплексу 5-2, падземнай камеры галоўнага вентылятара. Дарэчы, размяшчэнне вентылятара галоўнага вентыляцыйнага апарату было прагрэсіўным рашэннем, яно зрабіла ўзвядзенне рудніка больш танным і зараз дазваляе адчуваць эканомію электраэнергіі. Высокія тэмпы і якасць, дакладнасць — такім было патрабаванне да шахтапраходчыкаў. Тут нашы брыгады ўстанавілі рэкорд: за месяц прайшлі 61,4 метра. І выканалі работы па праходцы і арміраванні

вышла на тэрыторыю развіцця, калі направаваны вопыт і нас ведаюць не толькі ў сваёй краіне, але і на тэрыторыі СНД. Перш за ўсё на прастронах Расіі, ва Украіне, у Прыбалтыцы. І сёння пастаўлена задача імклівага выхату на знешні рынкі — менавіта з аказаннем горных будаўнічых паслуг. Таму ўдзяляем шмат увагі рабоце з замежнымі партнёрамі. Перш за ўсё, гэта туркменскі кантракт — па будаўніцтве аб'яваўнага камбіната ў Гарлыку (Гарлыккае радовішча соляў у Туркменістане), генпадрадчыкам па якім выступае Інстытут нашага канцэрна, наш дзелавы партнёр «Белгорхімпрам». Па даручэнні ўрада да выканання кантракта прыцягнуты і ААТ «Беларуськалія», і ААТ «Шахта-спецбуд» — як на стадыі інжынернай падрыхтоўкі, кантролю за ходам будаўніцтва, так і на наступнай стадыі — выканання горных работ. Падпісаны дагавор аб нашым удзеле, і зараз вядзецца падрыхтоўчая работа, вывучаецца праектна-каштарная дакументацыя. Рэгулярна праводзяцца пасяджэнні штабоў — і на ўзроўні канцэрна «Белнафтахім», і на ўзроўні ўрада, што патрабуе належнай штодзённай падрыхтоўкі вытворчасці. І ўвагі з боку сабіста кіраўніка, каб быць пастаянна ў курсе спраў і апэратыўна вырашаць любыя праблемы.

Паралельна мы разглядаем некалькі іншых важных кантрактаў, актыўна працуем з заказчыкамі. У Беларусі створана новае прадпрыемства — «Слаўкалія», якое на Нежынскім радовішчы калійных соляў у Любанскім раёне плануе пабудавать руднік на 2 мільёны тон калійных угнаенняў. Для нас гэта, што называецца, цікава, тым больш што Любань — пачынае з нашай вытворчай базой. На стадыі прапрацоўкі праекта ідзе аб'ёмнае абсталяванне, на працягу года будзе ўведзены ў эксплуатацыю 8 аб'ектаў.

Выкананне аб'яваўнага начальніка рамонтна-будаўніча-мантажнага ўпраўлення Сяргей КІШЭВІЧ.

арганізацыя адна, то і адказваць ёй даводзіцца за многае, і па поўнай, што называецца, праграме. Натуральна, што асноўны наш заказчык — ААТ «Беларуськалія» і наогул калектывы канцэрна «Белнафтахім»: летась 96 працэнтаў аб'ёмаў усё работ, што былі выкананы ўласнымі сіламі, прыпадлі на канцэрн. Напомню: у мінулым годзе горнакапітальнае ўпраўленне са значным апераджаннем нарматыўных тэрмінаў завяршыла будаўніцтва 2-й чаргі Чырвонаслабодскага рудніка. А шахтапраходчае ўпраўленне ў снежні рапартавала аб праходцы двух сталоваў Бярозаўскага рудніка. Глыбіня сталоваў — у адным выпадку 665 метраў, у другім — 604, на праходку спатрэбілася некалькі гадоў. Пароды давалася нават замарозваць з-за складанасці горна-геалагічных умоў (вялікай абводненасці).

У не менш складаных горна-геалагічных умовах былі ўведзены і бетонныя перамычкі для ліквідацыі прытоку расолаў на рудніку 2 РУ. А яшчэ праведзена інжынерная абарона земляў, размешчаны паміж адной з дамбай Салігорскага водаасховішча і каналам ад горных работ на першым рудніку. Усяго ў 2011 годзе на «Беларуськаліі» ўведзены ў эксплуатацыю 8 аб'ектаў.

У першым паўгоддзі гэтага года работы выконваліся ўжо на 11 аб'ектах канцэрна. Пабудаваны два сталы на шахтным полі чацвёртага рудніка. Мы клапаціліся пра далейшы развіццё галоўных гарызонтаў на Чырвонаслабодскім рудніку і канвееўных трактаў на Бярозаўскім. Ішла рэканструкцыя аддзялення пагрузкі СОФ-1 на РУ-1, і г.д. Дынаміка тут такая: аб'ём будаўніча-мантажных работ вырас у два разы, а наш калектыв склаў не змяніўся. Вынік атрыманы за кошт павышэння прадукцыйнасці працы і інтэнсіўнасці работ.

Так што нашы клопаты перш за ўсё пра «Беларуськалію». Урачысты пуск 17 ліпеня гэтага года пры ўдзеле кіраўніка дзяржавы першай чаргі Бярозаўскага рудніка быў і нашым вялікім святам. Трэст выканаў на яго аб'ектах больш за 40 % будаўніча-мантажных работ, у тым ліку найбольш складаных па тэхналогіі — праходку і будаўніцтва двух вертыкальных сталоваў, пра

«Беларуськалія» нашы шахцёры ў 2011 годзе ўвядзены ў эксплуатацыю больш за 1000 кіламетраў падземных выпрацовак, сотні кіламетраў канвееўных ліній, пабудавалі практычна ўсе загрузачныя комплексы. Адкуль такая эфектыўнасць? Пры будаўніцтве шахтаў выкарыстоўваўся бесперапынны метад вядзення работ — усе 365 дзён у годзе працуем у чатыры змены, без выхадных.

— Аб чым найбольшы дырэктарскі клопат сёння, Сяргей Леанідавіч? — Скажам так: да пазнава часу можна было спакойна развіваць унутры сваёй краіны. Зараз у межах унутранага рынку нам становіцца цеснавата. Прадпрыемства таванне інвестыцый, мы адсочваем гэты працэс. Буйная расійская кампанія «Еўрахім» будзе ў Валгарскай вобласці шахту, таксама на два ці нават тры мільёны тон калійных угнаенняў, і нам прапанавалі разгледзець пытанне аб нашым удзеле ва ўвядзенні. Завяку на ўдзел мы падалі і пачынаем працаваць над эканамікай, тэрмінамі, тэхналогіяй праекта. А тэрміны там жорстка. Спатрэбіцца належащая аснашчэнасць і высокая падрыхтоўка кадраў. Так што 30-40 працэнтаў майго часу збіраюць знешнія заказчыкі. Плюс патрабуе увагі сама вытворчы сабыткі. Асноўны наш заказчык, з якім мы працуем усе 35 гадоў — ААТ «Беларуськалія» — актыўна развіва-

сторы першымі, яны іх адкрываюць і аб'яваюць, робяць бяспечнымі, прыдатнымі для працы. Плюс павінны весці збойкі — «навомацак», на вялікіх адлегласцях. А заробная плата, між іншым, значна ніжэйшая, чым на «Беларуськаліі». Лічу, што час перагледзець яе нарматывы ў бок павышэння. Традыцыйнае тлумачэнне «вы будаўнікі, а яны — прамысловасць» ужо нікога не пераконвае. У нас той жа самы камбайн, той жа самаходны вагон, тая ж самая руда, а ўмовы працы яшчэ і цяжэйшыя. Нашы людзі атрымліваюць нерэальную зарплату, і ў інтарэсах дзяржавы, дзеля паспяховага выканання задач, якія зараз стаяць, ліквідаваць такую няроўнасць. Інакш і без таго вострая кадравая праблема будзе толькі ўскладняцца.

Штогод у сваім горна-хімічным калектыве заказваем спецыялізаваныя групы машыністаў. Выходзяць адтуль маладыя, нармальна падрыхтаваныя хлопцы, і зноў усё спачатку. Пляц гадоў нараджаецца спецыяліст, праз пляц гадоў завяршаецца тэрмін кантракту, чалавек мае поўнае права звольніцца. Праз тыдзень ён ужо працуе на тым жа рудніку, толькі на іншым камбайне і за іншы грошы. Мы спрабуем весці ўзгодненую кадравую палітыку з кіраўніцтвам «Беларуськалія», але праблема трэба ўсё ж вырашаць эканамічнымі метадамі, так эфектыўна.

Як і шахцёры, яны — людзі мужныя, надзейныя, рашучыя. А спецыялісты надзвычай кваліфікаваныя, выконваюць сваю работу адказна, якасна і ў сцільска тэрміны. У нас шмат кавалераў Знака шахцёрскай славы розных ступеняў. Я ўдзячы ўсім ім за іх працу і, як магу, іх падтрымліваю, а яны падтрымліваюць мяне як кіраўніка. У нас партнёрскае адносіны і з прафсаюзнай арганізацыяй. У трэсце, дарэчы, агульны прафсаюз, бо не было патрэбы ствараць неза-

«Калі агучыць нейкую абагуленую статыстыку, то на рудніках «Беларуськалія» нашы шахцёры прайшлі больш за 1000 кіламетраў падземных выпрацовак.»

влікія інвестыцыі на абсталяванне. Мы іх аб'яваем вернем, адпрацуем, але яны патрэбны ўжо зараз — ці то з інавацыйнага фонду, ці ў форме льготнага Kredyтавання, як гэта зусім апраўдана робіцца для сельскай гаспадаркі. На такіх умовах, каб мы маглі нармальна працаваць, не абвалішы ўласную эканоміку. Мы таксама дбаем пра вялікі ўраджай на беларускіх нівах, таму і ставім перад сабой вялікія мэты.

— Што канкрэтна робіць калектыв сёння, Сяргей Леанідавіч? — Прыяду прыклады толькі па двух нашых падраздзяленнях асноўнай вытворчасці. Шахтапраходчае ўпраўленне, якім кіруе Сяргей Севасцянян, працуе на Бярозаўскім рудніку. У іх зараз на чарзе загрузачны комплекс 5-1, аднаго акаго заплававана на 2013 год. Аб'ём работ там вельмі вялікі: і па праходцы — трэба «дастаць» не дзе каля 5 тысяч кубічных метраў пароды, з іх 3500 з дапамогай бура-ўзрыўнага спосабу і 1500 камбайнавым спосабам; на ўкладцы бетону — укладкі 2200 кубічных метраў; на мантажы металаканструкцый — у іх зараз на чарзе выкладкі 600 тон. А таксама змяняюцца неабходнае абсталяванне. У другую

ніхто яшчэ не будаваў загрузачны комплекс у такія сцільска тэрміны. Асабліва ўвага надаецца якасці работ. У службе галоўнага інжынера створаны адпаведныя структуры — аддзел кіравання якасцю і аддзел кантролю якасці з выправавальным палігонам. Укарана сістэма менеджменту якасці на аснове міжнародных стандартаў ISO 9001:2008 і 14001:2004, OHSAS18001:2007. Існуе ўваходная кантроль на сярэвіну і матэрыялы, дзейнічае эфектыўная сістэма пааперацыйнага кантролю на асноўнай вытворчасці — яго ажыццяўляюць і аддзельны, у тым ліку маркшэй-

Начальнік горна-капітальнага ўпраўлення Алег ПАДАЛЯК.

У шахтабудаўніцтве — кароткая паўза для «фотасесіі».

Маркшэйдар Аксана СЦЯПУРА.

чыя — яшчэ і на знешні рынкі, хаця б працэнтаў на 30-40 ад агульных аб'ёмаў работ, што дазваляе б мець кантрактную цану і большыя заробкі. Тады людзі не пабягуць у пошуках грошай, вартых іх высокай кваліфікацыі.

— Раней з Днём шахцёра віншавалі толькі работніку «Беларуськалія»... — Зараз віншуюць і нас — і міністр, і губернатар, які спецыяльна прыхаў на нас павіншаваць, і абсалюта сапраўдны «зоркапад» узнагарод. Барыс Васільевіч Батура сказаў вельмі цёплыя словы, мы б пра сябе такія не знайшлі. А павяга з боку грамадства і падтрымка дзяржавы спараджае панучце яшчэ большай адказнасці.

Праўда, мы ўсё ж разлічваем на большую падтрымку з боку дзяржавы, свайго канцэрна. Калі дзяржава дадае прыярытэты ў сваёй падтрымцы высокатэхналагічным вытворчасцям, то мы хацелі б, каб падтрымка была і ад кіраўніка гора-шахтнага абсталявання і праходкі сталоваў, а сталоваў на бліжэйшых перспектываў бачыцца 4, а то і 6. Раней мы будавалі адначасова па два, а зараз дазваляецца ўзводзіць шэсць. Патрэбны аднамамантныя работ у дзейных цэнах склаў амаль 290 мільярдаў рублёў, у тым ліку ўласнымі сіламі — каля 270 мільярдаў. Тэмпы росту — 210% у дзейных цэнах. Спатрэбіліся і новае шахтнае абсталяванне, і новыя віды дзейнасці, ды і новая псіхалогія. Можна назваць яе рынкавай, а можна проста — псіхалогіяй добраасушленай працы, уласцівай калектыву. Мне як кіраўніку не сорамна за калектыв, не сорамна за вынікі яго працы. Сёння ў нас усё атрымліваецца.

У нас моцная інжынерная служба, з багатым творчым патэнцыялам. Напрыклад, калі пры праходцы нахільных выпрацовак сустрэлі магунтныя пласты пясчаніку, прымянілі новую тэхналогію адгрузкі руды: яна падаецца не традыцыйна ўніз, па свідраванне, — у ніжнюю свабодную выпрацоўку, дзе падбіраецца ў самаходны вагон, а па скіпе ідзе адразу наверх, «на гару».

Калектыву цэментуюць шматлікія дывідэнды. Скажам, Ігар Барысавіч Кастэнка шмат гадоў адпрацаваў машыністам горна-выемачнага камбайна — машыны, якая вядзе выпрацоўку сячэннем 8 квадратных метраў, а за ёй рухаюцца самаходныя вагоны для руды. Вывучыў сына і перадаў яму гэтую складаную тэхніку. Лямпаўчыцый працуе Вялянціна Федараўна Малібошка. Муж яе — праходчык, разам з таварышамі займаецца механізацыяй праходкі падземных выпрацовак. А зараз прыйшоў сюды працаваць і яшчэ. Такіх прыкладаў «сямейнага падроду» шмат...

Да ўсяго сказанага генеральным дырэктарам дададзім, што шахтабудаўніцтва — спецыяльнае шырокага профілю і майстры на ўсе рукі. Будуюць не толькі падземныя, але і надземныя, цалкам сучасныя аўтазаправачныя станцыі. Прымуць фактычна любы заказ на прамысловае будаўніцтва, што б гэта не было — кацельня ці вытворчы корпус. На Крычаўскім цэментным заводзе ўзвалі 3-ю тэхналагічную лінію па абальванні клінкера. Правялі рэканструкцыю і тэхпераўзбраенне шырока вядомага прадпрыемства «Граніт» у Мікашэвічах. Пабудавалі комплекс на перапрацоўцы цвёрдых бытавых адходаў у самім Салігорску. Рамантуюць дахі і міжпанельныя стыкі, нават чыгуначныя вагоны, выконваюць хімабарону і герметызацыю, добраўпарадкаванне. Рэканструкцыя гарадскога парку Перамогі ў Маладзечне, да рэспубліканскіх «Дажынак», стала ў пазнім сэнсе ўзорнай. Тут будавалі набярэжную, вадаспад, фантаны, астраўкі і ратонды. Зараз у парку з задавальненнем адпачываюць гараджане. І добрым словам успамінаюць салігорскіх шахтабудаўнікоў.

Публікацыя падрыхтавалі Уладзімір ХІЛЬКЕВІЧ, Алена ДАЎЖАНОК і Марыя ЖЫЛІНСКАЯ (фота). Выкарыстаны таксама здымкі з архіва трэста.

Ад рэдакцыі. Творчая група выказвае шчырую падзяку за рознабаковую дапамогу ў падрыхтоўцы публікацыі начальніку ГКУ Алегу Алжандаравічу Падалюку, які падчас нашага знаходжання ў горадзе шахцёраў выконваў абавязкі галоўнага інжынера трэста.

Радуга

Як і любая вялікая справа, буйная сетка магазінаў «Радуга» ў Салігорску пачыналася ў «ліхія» дзевяностыя з малога: спачатку было гандлёвае месца на гарадскім рынку, потым — палатка, і далей — кіёск, два кіёскі, магазін... Затым — два магазіны, тры. З цягам часу дабавіліся прадпрыемствы грамадскага харчавання — рэстаран «Долс» і кавярня «Каляровы джэм»...

Дырэктар Андрэй ЗАЯЦ

— Зараз мы будзем уласныя супермаркеты, — расказвае дырэктар ТАА «Радуга-Свет» Андрэй Заяц. У дырэктара дзве вышэйшыя адукацыі, адна з іх эканамічная, без чаго, лічыць ён, нельга. За плечычымі той самай воляе прадаўца на рынку і досвед імплементацыі ўваходжання ў гатуе перамяшчэння рынкувага рэальнасці на куды больш высокім узроўні. Работа ў гандлі дастаўляе яму відэаонавае задавальненне, пра што ён не перастае паўтараць. Такія ж любімыя ў яго справы і члены яго каманды, многія працуюць з пачатку нараджэння таварыства — з 2004 года. Растуць прафесійна разам з прадпрыемствам, якое штогод адкрывае новыя аб'екты гандлю. У сетку, акрамя некалькіх вялікіх харчовых крам, уваходзяць будаўнічы супермаркет і дзясатка павільёнаў на прыпынках грамадскага транспарту, пяць магазінаў бытавой хіміі.

— У нас працуюць таксама ўласныя кулінары і мясныя цэці... — Магчыма, гэта нязвыкла для гандлёвай арганізацыі, але вытворчым напрамакам плануем развіваць. У хуткім часе збіраемся паставіць на патак пачыненне на арыгінальных рэцэптах, з якім будзем выходзіць і на замежныя рынкі. Разумею, што краіне патрэбны валютныя наступленні. Нам важны не толькі ўласны дабрабыт.

Зала рэстарана ў гандлёва-забаўляльным цэнтры «Радуга».

Сёння нашы плошчы дазваляюць працаваць комплексна. Прышло разуменне, што гэта павінны быць гандлёвыя цэнтры, якія аказваюць спажываць не толькі паслугу па продажы тавараў. Паслуга не можа абмяжоўвацца формулай «купі і пайшоў». У цэнтрах павінны працаваць кафетэрыі, банкаматы і ўсім, чым жыве чалавек. Гатуе формулу на практыцы мы ажыццявілі ў сваім новым гандлёва-забаўляльным цэнтры, які адкрылі ў горадзе летам. На першым паверсе размясцілі супермаркет, у прасторных гандлёвых залах якога ёсць абсалютна ўсё — выкладка харчовых, гаспадарчых, нават дзіцячых тавараў надзвычай вялікая. А другі паверх адведзены пад прадпрыемствы грамадскага харчавання еўрапейскага кіталту. Там мы прапануем сваім наведнікам з густам адпачыць — прысці з мужам, дзецьмі ў смейны рэстаран, дзе для дзетак ёсць забавы і з імі працуе выхавальца. Альбо сустрэцца з сябрамі ў сушы-бары (адзінае ў Салігорску месца, дзе гатуюць сушы па японскай рэцэптуры). Ці паспытаць стравы нашай кухні побач — у кавярні. Аматыры хуткага харчавання могуць апаветыта палітэраў і іншым месцы — у нашай піцэрыі.

— Вы часта спускаецеся са свайго офіса на вуліцы Будаўнікоў у гандлёвыя залы? — Такім вольным мы развіваемся — комплексна, і лічу, што даволі дынамічна. Шукаем уласныя нішы ў гандлі, у сферы абслугоўвання, якія да гэтага часу не запуюнены. Толькі летас у развіццё, у асноўны капітал было ўкладзена амаль 11 мільярдаў рублёў.

— Ваш моцны «тыл» — пастаўшчыкі? — Стараемся цесна працаваць не толькі з пастаўшчыкамі, якіх у нас у сталіцы і сталічнай вобласці больш за 600, але і з вытворцамі — гэта надае ўпэўненасці ў тэрмінах і аб'ёмах паставак. І магчыма аператыўна паўплываць на асартымент — у залежнасці ад зменлівага попыту, нават на яго якасць. Інакш нельга пры нашых невялікіх аб'ёмах таваразвароту. Скажам, у нашым супермаркце «Радуга-Гурман» адначасова выстаўлена на продаж больш за 30 тысяч найменняў, а ў супермаркце «Радуга-» — каля 25 тысяч.

— З пастаўшчыкамі выстройваем партнёрскае, больш таго — сяброўскае адносіны, дапамагаючы і падтрымліваючы адзін аднаго. Мы — авансавымі плацджамі для своечасовага вырашэння аператыўных гаспадарчых задач. Яны ў сваю чаргу пастаянна запрашаюць нас на галіновыя выставы ў сталіцу, і мы ў курсе ўсіх вытворчых і навуковых спажывецкіх навінак. У выніку такіх сяброўскіх узаемаадносін з дзелаўмы партнёрамі забяспечваем пакупнікоў шырокім асартыментарам тавараў, а сваіх людзей — пастаянна працай і рэгулярнай зарплатай.

Замежныя партнёры запрашаюць нас да сябе — пазнаёміць з уласнай вытворчасцю, а таксама каб нашы спецыялісты прынялі ўдзел у семінарах. Семінары праходзілі ў Турцыі, Грэцыі, Кітаі. Начальнік аддзела маркетынгу яўдэна знаёмілася з вытворчасцю сакаў у Ізраілі. Такіх прыкладаў шмат.

— Вы часта спускаецеся са свайго офіса на вуліцы Будаўнікоў у гандлёвыя залы? — Такім вольным мы развіваемся — комплексна, і лічу, што даволі дынамічна. Шукаем уласныя нішы ў гандлі, у сферы абслугоўвання, якія да гэтага часу не запуюнены. Толькі летас у развіццё, у асноўны капітал было ўкладзена амаль 11 мільярдаў рублёў.

— Пастаянна. Калі наладжана справа ідзе так, як павінна ісці, і ты прыходзіш у краму, бачыш прыветліва твары пакупнікоў, іх добразычлівыя ўсмешкі (бо тавар — свежы, ёсць асартымент і ёсць выбар, цэны задавальняюць, гандаль ідзе), то зведзеш своеасаблівы драйм. Нам усім вельмі важны момант стасункаў з пакупніком. Для розных яго катэгорый існуе сістэма аніжак — для ветэранаў Вялікай Айчыннай вайны, інвалідаў і ІІ груп, пенсінераў у пэўныя дні. А ў «Радузе-» па рашэнні Салігорскага райвыканкама бясплатна адпускаюцца прадукты для дзетак першых двух гадоў жыцця. Зніжка, часам даволі адчувальную, даём і на сацыяльна значныя тавары.

Тэхналаг кандытарскай вытворчасці Алена ЦЫЛЮК

«Вырабляем тарты ў форме мячкіца ці ноўтбука, аўтамабіля альбо танка, цацкі альбо граматы «За выдатную вучобу»...»

Аддзел маркетынгу, які вырас у сапраўдную структуру па кіруючым бізнэсам, уважліва адсочвае кан'юнктуру тавараў на рынку, выходзячы з чаго вызначаецца іх цэна. Тавары, на якія прадастаўлена зніжана гандлёвая нацэнка, пазначаны цэннікамі жоўтага колеру. Такіх тавараў выстаўляецца на продаж вельмі многа, вы самі гэта бачылі ў гандлёвых залах нашых магазінаў. Уся маркетынгавая палітыка скіравана на тое, каб прывабіць

пакупніка. І — апраўдаць яго давер. Формула простая: чым ніжэй цэна на якасны тавар, тым больш у цябе пакупнікоў.

— Ці ўкараняюцца новыя формы гандлю, Андрэй Міхайлавіч? — Гандаль, як і любая іншая справа, не павінен таптацца на месцы, ён мусіць развівацца. Нашы гандлёвыя аб'екты абсталяваны амаль трыма дзесяткамі плацэжных тэрміналаў для безнаўнага разліку з выкарыстаннем банкаўскіх пластыкавых карт.

З'явіўся інтэрнэт-гандаль, і мы таксама будзем у ім удзельнічаць, прадаставім сваім пакупнікам такую паслугу — з дастайкай тавараў на дом. Я сёння праводзіў адпаведныя перагаворы.

Чаююцца цікавыя змены ў абслугоўванні. Партнёры з Канады распрацавалі новую сістэму разліку — так званыя касы без касіраў. Касавы апарат сам «счытвае» штрых-код тавараў у цялежцы: на экран з'яўляецца кошт, і пакупнік разлічваецца карткай.

У нас свой сайт, і там адкрыта старонка дырэктара. Па сутнасці — кніга скаргаў і праналоў. Калі нехта паскардзіўся — абавязкова разглядаем і прымаем меры. Такія «зваротная сувязь» з дапамогай інтэрнэту дазваляе разнабакова валодаць сітуацыяй. Напрыклад, у нас шмат пакупнікоў з суседняга Случка. Калі прааналізавалі свае штодзённыя кантакты з імі праз інтэрнэт, то выявілася, што ў нас цэны ніжэйшыя. Усё правільна, у параўнанні з буйнымі раённымі сеткамі ў нас больш даступныя цэны, бо ніжэйшыя затраты. Улічыўшы гэта, у недалёкай перспектыве адкроем у Случку ўласны гіпермаркет і супермаркет.

Мы прыходзім да рашэння асвойваць новыя рынкі, збіраемся будаваць гандлёвыя прадпрыемствы і ў суседніх Старобіне і Чырвонай Слабадзе. У невялікіх гарадах пакупнікі будуць толькі вітаць пашырэнне сеткі харчовых магазінаў.

— Якім выдалася першае паўгоддзе ў сетцы недзяржаўнага гандлю? — Мы выконваем усе прагнозы паказчыкі, працуем прыбытковы. Перавыконваем дэведзеныя

Повар кулінарна-кандытарскага аддзела супермаркета «Радуга-Гурман» Таціяна РАДЗЮШЫНА.

заданні па стварэнні новых рабочых месцаў. Летас стварылі 100 рабочых месцаў, і зараз у калектыве працуюць больш за 800 чалавек, у асноўным жанчыны. У горадзе шахцёрства важна даць працу іх жонкам, членам сем'яў.

Думаем аб перспектывах, адсочваем тэндэнцыі развіцця рынку. Гандаль і далей будзе мяняцца. Крамы пачнуць шырока гандляваць прадукцыяй, вырашанай на уласных палях — без «хіміі», без кансервантаў. Таму задумваемся аб далучэнні да сябе сельскагаспадарчых прадпрыемстваў. Бо ў перспектыве таксама хацелі б вырашчаць сельскагаспадарчую прадукцыю на продаж самі. І бульбу, і капусту, і таматы, і агуркі, моркву... Каб быць упэўненымі, што яны не змяшчаюць ніякіх хімікатаў. І каб кожную раніцу мы маглі вывешваць побач з паліцамі вынікі аналізу, якія сведчылі б аб іх экалагічнай чысціні. Марым сваё садам... Як бачыце, планы ў нас даволі «смачныя».

Вывучаем пакупніцкі попыт. Маніторынг ажыццяўляем па розных напрамках. Збіраем водку і ў вуснай форме, і ў кнігах пакупніцкага попыту. Выдзем «маркетынгоў» тавараў, якія хутка закончыліся, а таксама тых, што людзі не купілі. Спецыяльны камп'ютарныя праграмы адсочваюць тавары-«топ», рэалізацыя якіх «зашкальвае». І імкнемся, каб яны заўсёды былі на паліцах. З таварамі, што ідуць са «скрыпам» (скажам, тры ці іншыя сокі), таксама разбіраемся, чаму так адбываецца. Магчыма, сітуацыю выправіць змяшчэнне цэны. У іншым выпадку ёсць тэма для

размовы з пастаўшчыком ці нават вытворцам.

— Раскажыце, калі ласка, пра свой інкубатар малога прадпрыемства.

— Ён з'явіўся па ініцыятыве райвыканкама, адкрылі яго ў сябе летас, каб дзяліцца эканамічнымі і юрыдычнымі ведамі, вопытам з індывідуальнымі прадпрыемальнікамі горада, вучыць іх азам бізнэсу. Некаторыя з іх аказваюць нам свае паслугі — па абслугоўванні халодзільных устаноў, тэхналагічнага абсталявання. А мы выкарыстоўваем высокатэхналагічнае абсталяванне вядучых еўрапейскіх і айчынных вытворцаў. У будучыні — гэта партнёры, якія сталі на ногі з нашай дапамогай.

— Вы выйшлі пераможцам рэспубліканскага галіноўнага конкурсу «Бронзавы Меркуры». Як сказана ў Анаварым дыпломе — за лепшую арганізацыю гандлёвага абслугоўвання насельніцтва, забеспячэнне высокага ўзроўню культуры гандлю, высокаэфектыўную гаспадарчую дзейнасць. Прышло прызнанне?

— Незразумела, калі было лягчэй: раней, як нас ніхто не ведаў, ці цяпер. Ясна адно: ніякіх планкі, на якія ўзніклі дзякуючы ўласнай працы, з дапамогай улады, а таксама са спрыяннем грамадзян, аказалася проста нельга.

Публікацыю падрыхтавала Уладзімір ХІЛЬКЕВІЧ, Алена ДАУЖАНОК, Марыя ЖЫЛІНСКАЯ (фота).

УНП 690250459

Погляд СЖАВАНАЯ ІМПАРТНАЯ ПАГРОЗА

На яшчэ мала даследаваную і недастаткова вывучаную тэму верагодных наступстваў для Беларусі пасля ўступлення Расіі ў Сусветную гандлёвую арганізацыю наш карэспандэнт Гутарыч з вядомымі эканамістамі і экспертамі Леанідам Заікам.

— Леанід Фёдаравіч, дык якія, калі кажаць у некалькіх словах, будучы наступствы для Беларусі?

— У асноўным амаль такія ж негатывыя, якія і для многіх расійскіх вытворцаў.

— Пужаецца? — Не, проста папярэджваю. Нагадаю, далучэнне да СГА мае свае плюсы і свае мінусы. Пачнем з пазітыўнага. Для насельніцтва кожнай краіны, у тым ліку і Расіі, уступленне ў СГА спачатку носіць прыемны характар: зніжваюцца цэны на многія спажывецкія і харчовыя тавары. У гэтым сэнсе простага расійскага спажывацкага чакана паніжэнне цэн на імпортныя лекі, электроніку, садавіну і г. д. Але гэта будучы, так бы мовіць, прыгожыя кветкі. Потым, у выпадку неспрыяльных абставін, моцныя саспець горкія ягады ў выглядзе станганцыі многіх прадпрыемстваў, нават заняпад пэўных галінаў прамысловасці. Гэты працэс можа скончыцца іх закрыццём і банкруцтвам, а значыць, і масавым звальненнямі. З аднаго боку, тавары патанюць, а з іншага — у многіх людзей працэдурнага ўзросту ўзнікнуць праблемы з працаўладкаваннем.

Але на першым часе насельніцтва атрымае задавальненне ад патаннення тавараў. І не толькі ў Расіі — у Беларусі таксама. Цікавыя метамафарозы ўжо адбываюцца на аўтамабільным рынку гэтых краін-саюзніц. Яшчэ параўнальна нядаўна расіянне за больш таннымі патрыманымі машынамі ехалі да нас. Памятаецца, на ветравым шкле многіх інамакар на мінскіх аўтарынках у Малаўцы і Ждановічах былі і застаюцца яшчэ аб'явы: «На Расію». Беларусь ж сёння больш выгадна купляць новыя інамакаркі, скажам, заходнеўрапейскія вытворцаў, у Маскве. Напрыклад, там «пехо» апошняй мадэлі можна набыць на 20-30% танней, чым у Мінску.

— Усё з-за ўступлення Расіі ў Сусветную гандлёвую арганізацыю?

— І па гэтай прычыне таксама. Кожная краіна — член СГА — бяры на сябе абавязальствы прытрымлівацца прынцыпаў свабоднага гандлю, не супрацьдзейнічаць імпарту зvonку. Расія не

малы і сярэдні бізнэс і г. д. Мелі рацыю? — Безумоўна, але пераважна на той час. Аргументацыя была самай разнастайнай: нават прадказвалі страту Расіі суверэнтэту і забарону з боку СГА весці ёй самастойную прамысловую палітыку. Пісалі пра знішчэнне або рэзкае скарачэнне аб'ёмаў вытворчасці ў лёгкай і харчовай галінах, у выпуску лекаў, медыцынскага абсталявання, электронікі, касметыкі, шын. Асабліва пацярпелі аўтапрам, грамадзянскае авіябудаванне, аграпрамысловы комплекс. Напрыклад, навукоўцы Расійскай акадэміі сельскагаспадарчых навук падлічылі, што пасля ўступлення ў СГА айчынны аграпрамысловы комплекс будзе губляць 4 млрд долараў штогод.

Аднак Расія, да яе гонару, у ходзе перамоў з СГА здолела пераканачна прадэманстраваць арганізацыі ў тым, што ёй, Расіі, неабходны пэўныя пераходы перыяд адаптацыі да гандлёва-імпортнай экспансіі звычнага асартыментару тавараў на сваю тэрыторыю. Тым не менш расіянэ ў рамках далучэння да арганізацыі пагадзіліся знізіць сярэдняму стаўку імпортных мытных пошлинаў на сельскагаспадарчую прадукцыю да 10,8% з цяперашніх 13,2%, на прамысловыя тавары — да 7,3% з 9,5%.

— Наколькі сур'ёзныя ўступкі зрабіла СГА? — Сёння кіраўніцтва Расіі не без падстаў ганарыцца тым, што краіна ўступіла ў арганізацыю амаль на сваіх умовах, пры гэтым ёй дазволена беспрэцэдэнтна шырока падтрымка сельскай гаспадаркі і доўгае захаванне рэжыму вытворчай зборкі. Расіянам было вельмі важна ўступіць у СГА на тых умовах, якія б давалі магчымае многім яе галінам, у першую чаргу авіяцыйнай, аўтамабільнай і аэракасімічнай пазбегнуць моцнай атакі канкурэнтаў. Вядома, у Расіі не хочучь дапусціць разбурання сваёй сельскай гаспадаркі пад націскам імпарту якасных і адносна танных імпортных прадуктаў харчавання. Дастаткова скажаць, што толькі адна Новая Зеландыя можа заваліць палову Расіі духмяным, смачным і недарагім сметанковым маслам.

Таксама ўдалося на пэўны перыяд закрыць доступ на расійскі рынак шэрагу назваў тавараў, канкурэнцыю якіх вытворцы расійскіх аналагаў не вытрымалі б. Разам з тым я згодны з Яўгенам Рыгоравічам Ясіным, вядомым расійскім эканамістам і грамадскім дзеячам, навуковым кіраўніком Нацыянальнага даследчага ўніверсітэта — Вышэйшай школы эканомікі, што існуе вялікая пагроза разбурання айчыннага аўтапраму з боку кітайскіх, японскіх, заходнеўрапейскіх вытворцаў.

— На чым заснавана ваша ўпэўненасць у тым, што ў значнай ступені аналагічныя наступствы ў перспектыве чакаюць і нашыя вытворцы?

— Такая пагроза рэальная. Гэта трэба разумець і адпаведным чынам рыхтавацца. Мы ўжо амаль знаходзімся ў Сусветнай гандлёвай арганізацыі дзякуючы таму, што з Расіяй у нас няма мытнай мяжы, мы ў Мытным саюзе з Расіяй. Адтуль танная імпортная таварная маса прывідае да нас у велізарных аб'ёмах. Як яе спыніць? Ставіць мытныя пасты на мяжы? Адсочваць найменні сотняў тысяч тавараў? Смешна і сумна адначасова. Супрацьдзейнічаць можна і трэба толькі эканамічнымі метадамі. Невыпадкова на нядаўняй нарадзе ў Прэзідэнта Беларусі па актуальных эканамічных праблемах была пастаўлена задача правесці кожнае прадпрыемства на прадмет мадэрнізацыі, наяўнасць рэнтазольнай прадукцыі. Калі гэтыя задачы не будзе своечасова вырашана, то трэба разумець, што нас чакаюць вялікія непрыемнасці са збытам гатовай прадукцыі. Лозунг «Купляй беларускае» не будзе спрацоўваць, калі цэны на айчынныя тавары будуць істотна вышэйшымі за аналагічныя імпортныя вырабы.

— А ў чым прычына таго, што сёлета істотна пагоршыліся разлікі з боку расійскіх партнёраў? Трэба думаць, што іх уступленне ў СГА тут ні пры чым?

— Так. Вось класічны прыклад узнікнення такой запызчанасці. Нашы вытворцы паставілі, скажам, трактар расійскім дылерам. Тыя паставілі яго на захаванне, а

беларускія пастаўшчыкі ў сваёй справядзачнасці пазначылі яго як праддзены. Грошай, вядома, не атрымалі. Вось так істотна ствараецца часам запызчанасць.

— На той жа нарадзе было падкрэслена, што нам жыццёва неабходна да 2015 года дасягнуць вырочкі ў сярэднім на аднаго занятага не менш за 60 тыс. дол. ЗША. Чаму такая ўвага да гэтага паказчыка?

— Гэта вельмі своечасовае пастаўскае пытанне. Паказчык вырочкі дае рэальнае ўяўленне аб выпуску канкурэнтаздольнай прадукцыі канкрэтным прадпрыемствам. Увогуле 60 тыс. дол. ЗША на аднаго працоўнага — гэта не такая ўжо і вялікая сума. У Казахстане, напрыклад, у металургічнай прамысловасці сярэдняя вырочка на аднаго занятага складае паўтара мільёна долараў! Зразумела, гэта ўнікальная вытворчасць. Думаю, для нас 60 тыс. дол. ЗША — рэальная лічба.

— А наколькі дапамога захавання свае пазіцыі на айчынных і замежных рынках аб'яднае вядучыя беларускія прадпрыемствы з расійскімі гігантамі індустрыі, скажам, МАЗ і КамАЗа, «Беларускалія» і расійскай калійнай кампаніі?

— У мяне неадзначанае стаўленне да такіх злучэнняў. Так, аб'яднанне магучых патэнцыялаў МАЗа і КамАЗа надасць ім дадатковы ўстойлівасць, гэта стане настолькі магучым манаполія, што яе будзе амаль немагчыма зваліць канкурэнтам. Такія карпарацыі ёсць і на Захадзе, іх падтрымліваюць улады, з іх топ-менеджарамі сярбююць палітыкі. Яно і зразумела: на прадпрыемствах карпарацый працуюць сотні тысяч чалавек, наяўнасць работы ў якіх ці адсутнасць яе з'яўляецца фактарам палітычнай стабільнасці. Між тым вялікая манопалія аб'ектыўна не спяшаецца павышаць канкурэнтаздольнасць сваіх вырабаў. Гэта дрэнна. Але МАЗ і КамАЗ у любым выпадку захавваюць свае пазіцыі на рынках. А вось многім астатнім беларускім прадпрыемствам варты неадкладна заняцца мадэрнізацыяй вытворчасці. Інакш праз паўтара-два гады большасць з іх, паўтарыся, не ўстаяць пад націскам замежнага таннага імпарту. Гэта якраз той выпадак, калі хочаш міру, то рыхтуйся да вайны.

Гутарыў Леанід ЛАХМАНЕНКА

ПРАСТОРАВЫ ПАЭТЫЗМ КАЗАХСТАНСКАГА ПАЭТА АЛЖАСА СУЛЕЙМЕНАВА МОЖНА ПАЧЫТАЦЬ ПА-БЕЛАРУСКУ

Яго вершы пераклаў Мікола Мятліцкі, але вечарыне ў Мінску ў гонар 20-годдзя ўсталявання дыпламатычных адносін паміж Беларусі і Казахстанам яны гучалі на мове арыгінала: Алжас Сулеймаў пісаў па-руску. Мала таго, ён вельмі цікавіўся вядомым і бліжнім беларусам «Словам пра паход Ігаравы», прывесўшы яму шэраг даследаванняў: фактычна ён — казахскі эксперт па славянскім свеце, з якім яго краіна хоча быць у асаблівых стасунках.

З Беларусі, напрыклад, Казахстан сярбюе без пасярэднікаў 20 гадоў — калі былі усталяваны адносіны паміж дзюма ўжо незалежнымі краінамі. І, паводле слоў пэна Казахстану ў Беларусі Ергалі Булегенава: «Ідзе паглыбленае ўзаемадзеянне ва ўсіх галінах... Творчая інтэлігенцыя — масток паміж краінамі... Але больш маладая аўдыторыя мае прабл у ведах па літаратуру Казахстана...» Прабел пастаралі ліквідаваць: ведаць — значыць чытаць. Таму на вечарыне двухбаковага сярбююцца гасцем быў паэт Алжас Сулеймаў, вядомы чалавек не толькі ў сваёй краіне, але і ў свеце — ён быў на дыпламатычнай рабоце, з 2001 года з'яўляецца пастаянным прадстаўніком Казахстана ў ЮНЕСКА. І вось прыехаў у Мінск, у такі адказны час, дзеля такога вялікага свята... Якое практычна стала святам у яго гонар — дзякуючы шаноўнаму госцю, які праслаўляў інфармацыю пра сябе, вітанні і свае вершы з узорнай цяплявосцю, каб не ламаць заплававаны сцэнарый. Відзец, вельмі паважна гаспадару вечарыны з Беларусі. Таму што сам Алжас Сулеймаў у жыцці не надта любіў хадыць па наездных калінах.

Ён быў адзін з вядомых паэтаў-шасцідзясятнікаў

Вершы Алжаса Сулейменава
Чорны беркут над стэпам крыло распасцір.
Жараба засынае пад назіркам зор,
а палынь яго ноздры казына пылком,
поўня, быццам агонь, выйшла ў небны дзор.
Дзвесь сякуць капыты варэнага каня.
Сорам муцьвіць мяне — і наўкруг: чышыня.
Асцярожна, мой дужы, шмат спазнава бяды.
Ты даруй, нават слёзы не ўратуюць тады.

АДКЛІВ АРМАТУРА?
Супрацоўнікі ДАІ Браслаўскага РАУС каля вёскі Краснасельска затрымалі «Мерседэс-Бенц», на якім індывідуальны прадпрыемальнік перавозіць больш за 3 тэтычкі пагонных метраў будаўнічай металічнай арматуры. На груз коштам вышэй 25,3 мільёна рублёў не было адпаведных суправаджаючых дакументаў. Арматуру канфіскавалі.
Аляксандр ПУКШАНСКІ.

у СССР, сярбаваў з Вазнясенскам, Раждзественскім, Еўтушэнкам... Гэта было, натуральна, у часы «адлігі» для чалавека, які паходзіў з сямі рэпрэсаванага палка. Наогул шмат што ў яго біяграфіі здаецца парадасальным, і шмат якіх ўчынкаў могуць здавацца рэдкімі. Напрыклад, да 100-годдзя Леніна Алжас Сулеймаў заказаў паэму. Ён і напісаў паэму — ды толькі «Ліняяная кніга» аказалася зусім не той, якую чакалі заказчыкі, затое віталі чытаць. А напрыканцы 1980-х ён адкрыта выступіў за забарону атамных выпрабаванняў у Казахстане, стварыўшы антыядзерны рух «Невада-Сяміпалацінск». І ўжо ў 1991 годзе грамадскасць дамагалася свайго: палігон у Сяміпалацінску быў закрыты ўказам Назарбаева. Можна, таму ён і адчуваў падзку ды бязмежную веру ў свайго прэзідэнта: пару гадоў таму Сулеймаў быў адным з ініцыятараў правядзення ў Казахстане рэфэрэндуму аб прадастаўненні Нурсултану Назарбаеву новага 10-гадовага тэрміну без выбараў... І гэта ўсё фарбы ў партрэт аднаго чалавека. Але ж калі гаворка пра еўразійскі свет, то калерывая гама можа падбірацца вельмі стракатай, часам неспалучальнай і нелагічнай у канкрэтных умовах. Бо тут свае крытэрыі вартасці. У самім існаванні еўразійскай прасторы логіка асабліва: логіка ідэй і спалучэнні з логікай эмоцыі. І гатую логіку адчуваець лепш падчас падобных вечарынаў: у еўрапейскай Беларусі была магчымасць адчуць, што Азія інасамрч недалёка, і такая адметна-гордая, з асаблівай мерай шчаслівасці і ступеняўна да чалавека, з традыцыйнай уважлівасцю і гатуішоўска схіляць голвы перад тым, чый аўтарытэт не падлягае сумненню. Дакладна, да нас шмат агульнага, еўразійскага...

Ларыса ЦІМОШЫК.
каня вадой напоіць.
Пягленя ў стынй начы прыветная кабета.
Не зможа памагчы, — мяне ратуе гэта:
зялёныя стагі на беразе праток

Экслібрис «Звядзі»

ФАНТАСТЫКА Ў СТЫЛІ РЭТРА

Васіль Гігевіч. «Крах цывілізацыі». Апавесці. «Літаратура і мастацтва», 2012.

Сёння прадбачлівы аўтар прыбірае са свежаналіснага твора любыя згадкі пра тэхніку: хуткасць тэхнічнага прагрэсу такая, што праз пяць гадоў, калі адыдуць у нябыт смартфон і планшэты, тэкст будзе глядзецца анахранічна, а наймаладзейшае пакаленне чытачоў наогул не зразумее, пра што ішла гаворка.

Здаецца, у 1980-х гг., калі Васіль Гігевіч пісаў фантастычныя творы, яшчэ была эйфарыя ад тэхнічных магчымасцяў вылічальных машын, але яшчэ не было ўяўлення пра імітывыя змены, якія гэтую гравую тэхніку напачатку творам, дзе згадваюцца перафармацыя электронна-вылічальных машын, пра якія героі распавядае такім чынам, каб чытач зразумеў: гэта інфармацыя для далучэння.

Твор, які ў свой час быў на вастрыі навуковых дасягненняў, сёння патрабуе ад чытача прыязнага палжывага. Пры гэтым усе ідэі, якія хацелі донесці аўтар, засталіся непашкоджанымі часам. Выглядае на тое, што для пісьменніка фантастыка была толькі прыёмная, інструментам для таго, магчыма, каб ягоны перакананні лагвей знайшлі шлях да чытача. Дык фантастыка гэта ці не?

У творах насамірач закрываюцца пытанні, з якімі сутыкаецца кожны: праблема здарды і ўдзянасці, праблема свабоды, праблема суіснавання каханых і кар'еры, праблема ўлады. Герой апавесці «Карабель» капітан Ёх, што імкнецца заняць гэтую пасаду, каб даведацца пра галоўную таямніцу Карабля, у выніку зразумець, што за валоданне гэтым сакратам ён заплаціў не толькі здрадай бацькам і каханню, але і ўласнай свабодай, бо Закон Карабля пануе і над ім. У фінале герой, які меў магчымасць стаць бессмяротным, усвядоміў, што яму хочацца іншай бессмяротнасці, не фізічнай, і, магчыма, таму ён парушыў Закон Карабля.

У апавесці «Марсіянскае падарожжа» галоўны герой, журналіст, убываеца ў авантуру: у канторы Вялікага Перасялення ён запісаўся ў лік ахвотных назваўдзі пераехаць на Марс і жыць там пад кіраваннем штучнага інтэлекту. Апакаліптычны развагі галоўнага навукоўца-прайдзісвета Мілера заарыентаваны на вышэйшы: «задачаю чалавечтва з'яўляецца стварэнне штучнага розуму, які будзе кіраваць людзьмі».

У гэтай антыўтопіі ўсё адбываецца па лічым сцэнары: падчас бунту супраць Вялікага Камп'ютара Мілер прагаворваецца, што вяртанне на Зямлю ўсё ж планавалася, людзі ўсведомляюць, што іх падманулі двойчы, — і спыніць іх лютасць не можа нават інстынкт самазахавання: «І зноў уздымаецца халодны марсіянскі

вечер, які скрозь дзіркі шкляпастыкавай страхі выдзімае апошняе паветра. Замяраюць пальцы рук. Апошнімі намаганнямі я дапісаю нашу сумную трагічную гісторыю, якая ў каторы раз сведчыць пра адзінае: чалавек скарыць нельга. Яго можна адурчыць на час, як адурчылі некалі нас, з яго можна здэкавацца гадамі, але потым нарэшце надыходзіць той час, калі спакутаваны чалавек кідае выклік уладарам і перастае багяцца нават самой смерці. І гэта азначае: надыходзіць час справядлівай расплаты».

З апавесці «Палтэргейст» вынікае, што прадстаўнікі ўсіх прафесій — міліцыянеры, журналісты ўсіх узроўняў і спецыяльнасцяў (раённыя і сталічныя, «газетныя» і тэлевізійныя), навукоўцы з Акадэміі навук — неверагодна пакутуюць ад выканання сваіх службовых абавязкаў: асцерагаюцца пачатковага кар'ернага прыступка і баюцца страціць пасаду на вяршыні сацыяльнай піраміды. Гэтая пакута, перададзеная вельмі рэалістычна і аргументавана (пісьменнік паказвае, што выйсець няма, бо заганны сам стрыжыць сацыяльнай сістэмы), кантрастуе з геданістычнымі настроямі некаторых юрлівых персанажаў. А тым часам адзін з герояў-журналістаў запраўляе ліст паперы ў партатыўную друкарскую машынку, якую маладзейшае пакаленне сучасных чытачоў можа пабачыць хіба толькі ў музеі.

Рэтраактэты могуць напачатку чытача не толькі прыгэдкаваць тэхнічнага абсталявання. У апавесці «Палтэргейст» апісанне герояў выразна пазначае час напісання твора. Так, фрагмент, датычны моманту знаёмства Оўкі і Любы, калі хлопцу прыйшоўся нават біцца за каханую, завяршаецца так: «І што ж — справіўся, дапамогі не прасіў у міліцыі, толькі пасля таго вечара без прыдняга зуба застаўся». Але нічога, замест яго новы, залаты паставіў». А вабныя дні нават эскапіліўныя жанчыны трох адрозніваюцца ад сучаснага ідэала: «А што была Люба прыгожай, то — была, тут ужо спрачка не ўзнікала. Гадзі Любу я не браў, яна і цупер поўная, чыраванашкавая, крэпка целам, халатка — загаралася на працу, як залпака. Дзі і ўвогуле загаралася, толькі пальцам крані...»

Як на мой погляд творы (за выключэннем апавесці «Страчанае шчасце») патрабуюць густоўнай прадмовы, дзе трэба было б пераставіць акцэнты з фантастычнасці на антыўтопічнасць, падкрэсліць сацыяльнае актуальнасць тэкстаў і час іх напісання. Такія каментарыя маглі вельмі ўпрыгожыць кнігу.

* Кніга прадстаўлена Домам кнігі «Светач» (г. Мінск, пр. Пераможаў, 11).

Аксана БЯЗЛЕПКА

Еву Канстанцінаўну ЕРМАКОВІЧ з в. Гоцы шчыра вітаем з 55-годдзем. Здароўя зычым моцнага, удачы і натхнення. Ермаковічы, г. Салігорск.

ЖАНЧЫНА З СЕТКАМІ. У ЛОДЦЫ

Работнікі Жлобінскай міжрайінспекцыі затрымалі браканьера. Ім аказалася 51-гадовая жанчына, якая, як высветлілася, трапіла ў поле зроку дзяржінспектараў і раённай...

— Затрымалі жанчыну на тым жа самым месцы, дзе і летас у кастрычніку, — на затоцы Дняпра. Ненадалёку знаходзіцца дачны пасёлак, дзе яна, жыхарка Рагачова, бавіць час летам. У гэтым месцы дамы знаходзіцца зусім побач з вадой, тут захоўваюцца людзі. Дзве з іх, па словах затрыманай, належалі ёй, — расказаў дзяржінспектар Жлобінскай міжрайінспекцыі аховы жылля і раённага свету Арцём Купрэвіч.

Драўляныя лодкі — аднамесныя, даволі няўстойлівыя, кіраваць такой не па сілах нават неспрактывіканаму мужчыну. А жанчына з яе яшчэ і сеткі закідала... Злавіць яна паспела нямат: двух шчупакоў, дзве лінеў (агулам каля 2,6 кілаграма). Аднак, паколькі на працягу года затрыманая ўжо прыцягвалася да адміністрацыйнай адказнасці за падобнае правапарушэнне, зараз вырашаецца пытанне аб завязванні ў дачыненні да яе крымінальнай справы.

Сяргей РАСОЛЬКА.

ЗАХОЎВАННЕ ЯБЛЫКАЎ

Захоўванне яблыкаў вельмі актуальная праблема для шматлікіх садаводаў. Вырошчваем, вырошчваем ураджай, збіраем плады, а потым даводзіцца выкідаць тое, што так цяжка дасталася.

Пачнем з таго, што кожны гатунак трэба здымаць у той час, які падыходзіць менавіта яму. Важна падрыхтаваць месцы захоўвання пладоў.

Перад закладкай на захоўванне яблыкі можна акунуць на 1 хвіліну ў 2-4-працэнтны раствор хлорыстага кальцыю ці на 2 хвіліны ў 5-працэнтны раствор харчовай соды і абавязкова абсушыць. Яблыкі лепш захоўваць у чыстых сухіх скрынях па 15-20 кг. Кожны слой пладоў можна перакласці паперай, габлюшкамі, сухім цыбульным шалупінем і травой, прасеянай тарфяной крошкай. А плады, загорнутыя ў прамасленыя сурвэткі, захоўваюцца яшчэ лепш.

Невялікі ўраджай пладоў можна размясціць у два слаі на стэлажах у прахалодным і цёмным памешканні.

Шмат якія гатункі яблыкаў добра захоўваюцца пры павышанай колькасці вуглякіслага газу. Астуджаныя плады (1-3 кг) трэба змясціць у поліэтыленавыя пакеты для харчовых прадуктаў. Унутр укладзі ватны тампон, змочаны воцатам ці этылавым спіртам. Пакеты, шчыльна завязавшы, пакладзіць у скрыні, раскладзі на стэлажах ці падвесіць. Не прыдатныя для захоўвання такім спосабам гатункі Антонаўка звычайная, Беларускае малінавае, Бананавае.

Лепш за ўсё захоўваць плады пры тэмпературы ад 0 да +4°C і адноснай вільготнасці паветра 90-92%. Павялічыць вільготнасць у памешканні можна, паставіўшы вмістасць з вадой, тазік з мокрым пяском ці ахінуўшы штабель скрынь з яблыкамі вільготнай мешавінай. Памешчыць — з дапамогай высушанага моху, дробнага пяску, солі ці хлорыстай вапны.

Якія гатункі яблыкаў можна захоўваць? Штрыфель, Славу пераможца, Прамяністае можна захоўваць да лістапада-снежня. Уэлсі, Мінскае, Таліскае, Пелінку залатуючы, Імрус, Антэй — да студзеня-лютага. Беларускі сінат, Бананавае, Каштола, Беларускае малінавае, Памяць Сікоры, Алесю, Вербнае, Заслаўскае, Імант, Фрыдам — да лютага—красавіка.

ЯК ПАДРЫХТАВАЦА ДА ПАДЗІМНЯГА ПАСЕВУ

Падзімні пасев гародніны і пахучых раслін мае сваіх прыхільнікаў і праціўнікаў. Што кажуць прыхільнікі?

1. Падзімні пасев гародніны дазваляе атрымаць раннюю прадукцыю да свайго стала ці на продаж.

2. Эканомія месца на участку. Ранняя зеляніна з'едзена ці прададзена, вызваляюцца месца для расады цэпалюбных культур.

3. Насенне некаторых культур усходзіць пры падзімнім пасеве дружнай. А прарастанне насення п'ятрушкі, морквы і інш., пасяных увесну, даводзіцца доўга чакаць.

4. Расліны, якія выраслі ўвесну з падзімняга пасеву, менш хвараюць, больш устойлівыя да перапаўт тэмпературы.

5. Калі насенне увесну не ўздыдзе, то можна перасеяць. Час дазваляе. Безумоўна, пры правільным падзімнім пасеве ўсё гэта працуе. Але ці заўсёды мы ўмеём рабіць падзімні пасев па правлах?

Пачынаць трэба з падрыхтоўкі градак такім чынам, каб зямля магла да цяпла захаваць насенне ў належным стане. Нельга такія грады рабіць у нізінах, бо там можа назапашвацца вялікая колькасць вільгаці ад раставання снегу.

Пагрозу для насення ўяўляюць адлігі і замарозкі, якія чаргуюцца. Некаторыя дасведчаныя агароднікі робяць прыпадныя грады для падзімніх пасеваў. Глеба на градах павінна быць рыхлай, каб хутка прапуськаць лішнюю вадку. Пад такімі

градамі пажаданы дрэнж. Неабходна знайсці аптымальны тэрмін пасеву. Вядома, у апошнія гады з-за непрадказальнасці надвор'я гэта вельмі складана зрабіць.

Калі восень зацяжная, цёплая, прарослае насенне загіне. Пакуль цёпла, можна правесці некаторыя работы: перакопаць глебу, зрабіць барэзнікі для пасеву, назапасіць лёгкай грунтавой сумесі для іх засыпання. Калі прыйдуць халады, застаюцца пасяць у падмерзлую зямлю насенне і прысыпаць іх падрыхтаванай сумессю.

Калі зіма снежная, то асабліва вільгаці з градамі не будзе. Калі ж снегу няма, а наступіла халоднае надвор'е, даядзёцца пакрыць грады сухой лістотай, лапнікам. Як толькі пацяпле, пакрыць трэба зноў, бо цяпло і вільгаць могуць справакаваць выправанне насення.

Можна зрабіць падзімні пасев не толькі на градах, але і ў вялікіх скрынях. Усё робяць так жа, як і на градах. І прыкрыць скрыні можна лапнікам, сухой лістотай.

Падзімні пасев падыходзіць не толькі для агароднінных культур, але і для некаторых кветкавых раслін. Уплуўна сеяць падзімні можна толькі тых кветкавых раслін, якія размнажаюцца самасеем менавіта ў вашай мясцовасці.

Каб стварыць звычайныя ўмовы для насення, якое прарастае, увесну, пажадана асыярожна разбурыць глебавую скарынку. Але гэта не заўсёды атрымаецца. Таму лепш

адразу, яшчэ ўвосень, пасевы замульчыраваць. Мульча дазваляе захаваць глебу рыхлай і спрыяе больш дружнаму прарастанню насення.

Праз падзімні пасев можна вырошчваць буракі, моркву, цыбулю, кроп, п'ятрушку, салату, шпінат і інш. Пасадка азімага часнаку таксама патрабуе адмысловай падрыхтоўкі глебы. Высадваюць цыбулю і часнок трэба ў верасні, каб яны паспелі ўкараніцца да першых марозаў.

Астатнія культуры звычайна высеваюць у сярэдзіне лістапада. Такі позні пасев неабходны, каб насенне не паспела наклонуцца. Насенне для пасеву павінна быць сухім. Сеяць яго трэба ў барэзнікі. Трэба памятаць, што норма высева насення пры такім пасеве павінна быць вышэй, чым увесну. Насенне ў барэзніках пажадана засыпаць кампостам.

Гатункі важныя для такога пасеву, бо большасць звычайных гатункаў морквы, буракоў і інш. могуць страўкавацца. Сёння ёсць вялікая колькасць гатункаў, устойлівых да страўкавання. Калі вы купіце ім-партнае насенне, падамуайце, для якой мясцовасці яно прызначана. Можна так здыраць, што дэлека не ўсё ім-партнае насенне падыходзіць для падзімняга пасеву.

Выкананне вышэйпералічаных правіл дазволіць атрымаць ранні ўраджай з дапамогай падзімняга пасеву.

ПАМІДОРЫ АД... ЭРАСА

Маці нашай супрацоўніцы Тацяны Прус — Галіна Фёдарэўна — заўзятая дачніца.

На ўсё лета з'езджаць з тлумнага горада ў вёску ў Смалевічкі раёне, дзе, апроч іншага, вядома, займаецца і агародам. Сёлета на участку з'явіліся незвычайныя — «сексуальныя», як называюць самі месцічны гэты гатунак — таматы.

— Такім памідорам нас частававала знаёмая дачніца. Маці сабрала насенне і сёлета ў цяпляці з'явілася з дэсятка каліў расліны. Яны растуць вялікімі гронкамі. Плады салодкія, мясістыя, з тонкай скарыч. Колер у таматаў не звычайна-чырвоны, а ружаваты. Саспялыя плады маюць у даўжыню каля 15-17 сантыметраў, у дыяметры — да 4. Але самае цікавае — іх форма. З-за якой, уласна, гэтыя памідоры і празвалі «сексуальнымі», — распавяла Тацяна.

Справа ў тым, што калі памідор цалкам выспявае, ён па форме (прычым вельмі рэалістычна) нагадвае... мужчынскі орган. Што, вядома, стала сёлета для ўсёй

вёскі (відавочна, добрая дачніца падзялілася насеннем з многімі месцічамі) тэмай для шматлікіх клінаў і жартаў. Напрыклад, калі ў якой кабеты спытаць — да якіх памераў вырастаюць плады, можна пацнуць у адказ, маўляў, «як у роўны ўся».

Ці, быяе, што якая дзяўчына ўсё ніяк не можа вызначыцца з прадметам каханья: сёння адзін падабаецца, на заўтра — другі. У вёсцы, як ведаецца, такія рэчы незаўважанымі не застаюцца, а за тралным словам справа не «заржаве». Дык вош, пра такіх «пераборлівых» тут цяпер кажуць: ат, што з яе возьмеш, гэтай аматаркі сексуальных памідораў!..

Па словах Тацяны, расліна сама па сабе высокая, догляд патрэбны самы звычайны. На жаль, сфатаграфавана ўсёй «красе» ўзор сексуальных памідораў не атрымалася: яшчэ не выспелі і на набралі «фарму». Каб не рабіць рэкламу, не называем і гатунак. Але калі хто зацікавіцца «памідорамі ад Эраса», думаем, лёгка іх зможа адшукаць.

Сяргей СТАРЫНАЎ.

Даты Падзеі Людзі

1752 год — нарадзіўся Іеранім Страйноскі, вучоны-прававед. З 1776 года выкладаў у Варшаўскай калегіуме матэматыку, логіку, метафізіку, натуральнае і палітычнае права, права народаў і палітычную эканомію. У 1780 годзе прызначаны прафесарам кафедры натуральнага права ў Галоўнай школе ВКЛ у Вільні. З таго часу яго навуковай і педагогічнай дзейнасць была звязана з гістарычным імем Беларусі і Літвы. У 1799-1806 гадах быў рэктарам Віленскай Галоўнай школы, з'яўляўся адным з аўтараў статута Віленскага ўніверсітэта. Памер ў 1815 годзе.

1946 год — перад пачаткам Другой сусветнай вайны адзіным міжнародным кінафорумам быў фестываль у Венецыі. Ён праходзіў пад уплывам фашыскага рэжыму, які ўзурпіраваў паў-Еўропы. Незалежныя еўрапейскія кінематаграфісты зварнуліся з петыцыяй да французскага ўрада, у якой прапанавалі арганізаваць фестываль, свабодны ад палітычных забавонаў. Першы Канскі кінафестываль павінен быў адкрыцца 1 верасня 1939-га, але ў гэты дзень пачалася Другая сусветная вайна. Паўторны старт быў узяты толькі праз сем гадоў — 20 верасня 1946 года. Луі Люм'ер, які з'яўляўся адным з заснавальнікаў кінафестывала, узяў на сябе абавязкі прэзідэнта журы і запрасіў для ўдзелу ў конкурсе Біле Уайлдара, Дэвіда Ліна, Раберта Раселіні, Уолта Дыснея. Савецкімі ўдзельнікамі праграмы былі Міхаіл Ром, Аляксандр Птушка і Фрыдрых Эрмлер. З 46 прадстаўленых у праграме фільмаў 11 (па стужцы ад кожнай краіны) былі ўдастоены галоўнай ўзнагароды — Гран-пры. Ад СССР прыз атрымала карціна Фрыдрыхэра Эрмлера «Вялікі пералом». «Залатая пальмавая галішка» як вышэйшая ўзнагарода фестываля стала прысуджацца толькі з 1955 года. Сярод айчынных карцін першым яе лаўрэатам стала стужка Міхаіла Калатозава «Ляццяць жураўлі».

1912 год — нарадзіўся (Славак) Ян Налепка, удзельнік партызанскага руху на тэрыторыі Палескай вобласці ў Вялікую Айчынную вайну, Герой Савецкага Саюза (1945, пасмяротна), Герой Славацкага нацыянальнага паўстання (1945). У 1941 годзе вайсковая часць, у якой служыў паручнік Налепка, накіравана на акупаваную тэрыторыю СССР у сумежныя раёны Беларусі і Украіны. Начальнік штаба 101-га славацкага палка Налепка стварыў у палку падпольную антыфашысцкую арганізацыю, якая ўстанавіла ў 1942 годзе сувязь з партызанскім злучэннем Мінскай і Палескай абласцей. Пры гэтым садзейнічаў партызанам праведзена Бобрыйская аперацыя (1942), адбываліся пераходы славацкіх салдат у партызанскія атрады. У маі 1943 года капітан Налепка з групай славацкіх вайскоўцаў пакінулі фашысцкі гарнізон Ельска і ўпіліся ва ўкраінскае партызанскае злучэнне А. Сабурова, дзе камандаваў славацкім партызанскім атрадам, які дзейнічаў у раёне Ельск — Мазыр — Оўруч — Олеўск. Загінуў у баі пад Жытомірам у 1943 годзе.

Было сказана

Казімір Камейша, паэт: «Нялёгка. А ўсё ж сумваюць не гадзіцца, калі свайі пошы ты знаеш ваду».

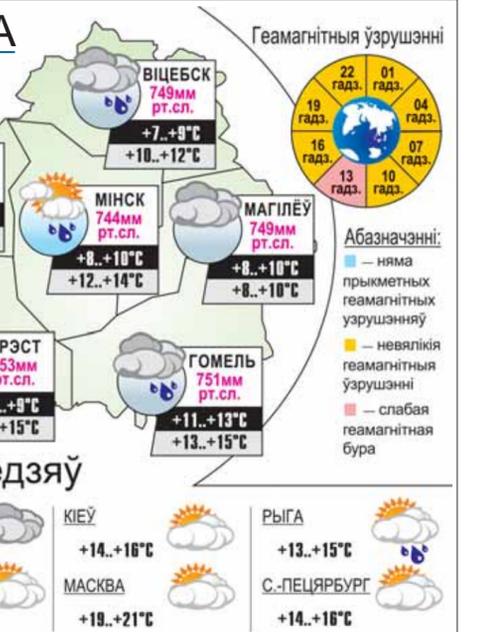
СЁННЯ

Table with weather forecast for the month of September, including sunrise and sunset times for various cities.

ЗАЎТРА

Table with weather forecast for the morning, showing temperature ranges and precipitation chances for various cities.

УСМІХНЕМСЯ

Учора хлеб з тостара Алены Ісінбаевай узўў рэкордную вышыню.

На тэлебачанні. — У нас і ў вас гасяч заслужаны морж. Раскажыце, як вы ўпершыню апынуліся ў палончы? — Гэтаж жа, як і ўсе: вырашыў скарыць шлях.

Выпіла на ноч валяр'яні — усю ноч сніліся пацалункі з нейкім вусатым мужыком. У наступны раз перад прыёмам валяр'яні выкіну кат са спальні.

Advertisement for 'ЗВЯЗДА' newspaper, including contact information, subscription rates, and a list of editorial board members.